Голас Радзімы

№ 11 (1945)
13 сакавіка 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Штогод 8 Сакавіка мы ад душы віншуем усіх нашых жанчын—маці, жонак, нявест, бабуль, дачок, унучак. У Міжнародны жаночы дзень усе яны імянінніцы. Ім дораць кветкі, падарункі. Гэта даніна павагі нашым цудоўным жанчынам, без якіх сёння нельга ўявіць ні адзін бок жыцця краіны. Урачы, настаўнікі, рабочыя, інжынеры, дырэктары заводаў, лётчыцы і нават капітаны дальняга плавання... Якія толькі прафесіі ні асвоілі савецкія жанчыны! Больш аднаго мільёна жанчын выбраны народнымі дэпутатамі ў органы ўлады.

Пра адну з іх, рабочую вытворчага аб'яднання «Івацэвічдрэў», дэпутата Вярхоўнага Савета БССР Наталлю ПАЛЯЧОК, якую вы бачыце на здымку, мы расказваем на 3-й стар.

Фота С. КРЫЦКАГА.

XXVII З'ЕЗД КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

АСНОВА — КАНЦЭПЦЫЯ ПАСКАРЭННЯ

У Маскве завяршыў сваю работу XXVII з'езд КПСС. На працягу 9 дзён яго дэлегаты ўдзельнічалі ў абмеркаванні важнейшых пытанняў. XXVII з'езд КПСС адобрыў палітычны курс і практычную дзейнасць Цэнтральнага Камітэта КПСС, разгледзеў і зацвердзіў праграму эканамічнага і сацыяльнага развіцця Савецкай краіны. Гэтая праграма была выкладзена ў дакладзе «Аб Асноўных напрамках эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1986—1990 гады і на перыяд да 2000 года», з якім выступіў на з'ездзе Старшыня Савета Міністраў СССР М. Рыжкоў.

Праект Асноўных напрамкаў, сказаў М. Рыжкоў, — важны палітычны і народнагаспадарчы дакумент. Яго аснова — канцэпцыя паскарэння. У ім канкрэтызуюцца праграмныя задачы і мэты, якія трэба будзе ажыццявіць да канца гэтага стагоддзя, вызначаны важнейшыя напрамкі якаснага пераўтварэння прадукцыйных сіл і сацыяльнага развіцця грамадства.

Праект Асноўных напрамкаў поўнасцю адпавядае жыццёвым інтарэсам савецкіх людзей, іх надзеям на будучыню. Гэта з усёй сілай паказаў сапраўды ўсенародны маштаб яго абмеркавання, у якім прынялі ўдзел прыкладна 110 мільёнаў грамадзян.

У праекце Асноўных напрамкаў падведзены вынікі мінулай пяцігодкі. Яны даюць усе падставы зрабіць вывад, што працай савецкіх людзей унесены значны ўклад ва ўмацаванне эканамічнай магутнасці краіны. Нацыянальны даход, сказаў дакладчык, за гады пяцігодкі павысіўся на 17 працэнтаў, прадукцыя прамысловасці — на 20 працэнтаў. Сярод галін індустрыі хутка развівалася газавая. Па аб'ёму здабычы газу краіна выйшла на першае месца ў свеце. Больш чым падвоілася вытворчасць электраэнергіі на атамных электрастанцыях. Павысілася сярэднямесячная заработная плата рабочых і служачых, аплата працы калгаснікаў, павялічыліся грамадскія фонды спажывання.

Удасканальваліся пенсіённае забеспячэнне, сістэма аховы здароўя, прыметна павялічылася дзяржаўная дапамога сем'ям, якія маюць дзяцей. Значныя рэсурсы былі накіраваны ў сферу адукацыі, на ажыццяўленне школьнай рэформы. Як і ў папярэднія пяцігодкі, з вялікім размахам вялося жыллёвае будаўніцтва. Здадзена ў эксплуатацыю звыш 10 мільёнаў кватэр.

У праекце Асноўных напрамкаў, сказаў М. Рыжкоў, у канкрэтных заданнях і лічбах матэрыялізуецца праграмная ўстаноўка партыі на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны да 2000 года, дасягненне якасна новага стану савецкага грамадства, глыбокае пераўтварэнне яго прадукцыйных сіл, удасканаленне вытворчых адносін.

Выбар пятнаццацігадовага гарызонту абумоўлены, перш за ўсё, узросшай маштабнасцю і складанасцю пастаўленых перад краінай задач, вырашэнне якіх выходзіць за рамкі адной або дзвюх пяцігодак. У той жа час гэта аптымальны тэрмін, за які важнейшыя дасягненні сучаснага этапа навукова-тэхнічнай рэвалюцыі з улікам прагнозаў яе развіцця могуць быць у поўнай меры выкарыстаны.

Праект Асноўных напрамкаў апіраецца на навукова абгрунтаваныя распрацоўкі рашэнняў буйных праблем, комплексныя, мэтавыя праграмы, якія ў асноўным ахопліваюць перыяд да 2000 года: Харчовую і Энергетычную, уздыму машынабудавання і хімізацыі народнай гаспадаркі, развіцця вытворчасці тавараў народнага спажывання і сферы паслуг. Такім чынам, пятнаццацігадовая перспектыва рэальна аглядная і грунтуецца на старанна вывераным фундаменце.

Рубяжы эканомікі, на якія яна павінна выйсці да канца XX стагоддзя, вызначаны ў поўнай адпаведнасці з устаноўкамі новай рэдакцыі Праграмы КПСС. Намячаецца падвоіць аб'ём нацыянальнага даходу і прамысловай прадукцыі. У выніку за пятнаццаць гадоў будзе створаны эканамічны патэнцыял, прыкладна роўны накопленаму за ўсе папярэднія гады Савецкай улады, зроблены буйны крок у пабудове матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму.

Вышэйшая мэта грамадскай вытворчасці пры сацыялізме — няўхільнае павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа. На сучасным этапе Камуністычная партыя ставіць задачу ўзняць дабрабыт на якасна новую ступень.

Прыярытэтнае значэнне надаецца вырашэнню сацыяльных праблем у сферы працы — галоўнай сферы дзейнасці чалавека. У першую чаргу трэба будзе істотна скараціць цяжкія, манатонныя работы. Больш чым удвая знізіцца доля ручной працы. Гэта дасць магчымасць вызваліць ад малакваліфікаванай работы звыш 20 мільёнаў чалавек, зрабіць іх дзейнасць змястоўнай, якая прыносіць задавальненне.

Да 2000 года, падкрэсліў прамоўца, трэба будзе выканаць задачу вялікай сацыяльнай значнасці — забяспечыць практычна кожную савецкую сям'ю асобным жыллём — кватэрай або індывідуальным домам. Карэнным чынам трэба будзе палепшыць сістэму адукацыі і падрыхтоўкі кадраў, медыцынскае абслугоўванне, значна расшырыць і ўмацаваць матэрыяльную базу культуры, адпачынку і спорту, усёй сацыяльнай сферы.

Зразумела, што выйсці на такія рубяжы грамадскай вытворчасці і народнага дабрабыту ў намечаныя тэрміны можна толькі на шляхах істотнага павышэння эфектыўнасці і тэмпаў нашага руху наперад.

Магістральным напрамкам вырашэння карэнных праблем сацыялізму ў канчатковым выніку з'яўляецца павышэнне прадукцыйнасці грамадскай працы. Рашаючы крок у ажыццяўленні праграмнай задачы, завешчанай нам Леніным — выйсці на яе вышэйшы сусветны ўзровень, — будзе зроблены ў бліжэйшыя пятнаццаць гадоў. У Асноўных напрамках прадугледжваецца павысіць прадукцыйнасць працы ў цэлым па народнай гаспадарцы да 2000 года ў 2,3—2,5 раза. У выніку савецкая эканоміка выйдзе на якасна новы шлях развіцця, сказаў М. Рыжкоў.

Першым і вельмі адказным этапам практычнай рэалізацыі даўгачаснай эканамічнай стратэгіі партыі з'яўляецца дванаццатая пяцігодка. Вызначана яе галоўная задача. Яна заключаецца ў павышэнні тэмпаў і эфектыўнасці развіцця эканомікі на базе паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, тэхнічнага пераўзбраення і рэканструкцыі вытворчасці, інтэнсіўнага выкарыстання створанага вытворчага патэнцыялу, удасканалення сістэмы кіравання, гаспадарчага механізма і ў дасягненні на гэтай аснове далейшага ўздыму дабрабыту савецкага народа.

Прадугледжаныя ў праекце Асноўных напрамкаў паказчыкі росту грамадскай вытворчасці і яе эфектыўнасці поўнасцю забяспечваюць рэалізацыю галоўнай задачы дванаццатай пяцігодкі. У выніку аб'ём нацыянальнага даходу дасягне ў 1990 годзе 614 мільярдаў рублёў, а прамысловай вытворчасці — 1 трыльён рублёў.

Курс партыі на ўсебаковую інтэнсіфікацыю, адзначыў дакладчык, апіраецца на велізарныя магчымасці сучаснага этапа навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.

Адзін з важнейшых напрамкаў навукова-тэхнічнага прагрэсу — шырокае асваенне перадавых тэхналогій. У дванаццатай пяцігодцы намячаецца ў 1,5 — 2 разы расшырыць прымяненне прагрэсіўных, базавых для кожнай галіны тэхналогій. Прыметнае месца зоймуць прынцыпова новыя тэхналогіі, такія, як мембранная, лазерная, плазменная, тэхналогіі з выкарыстаннем звышвысокіх ціскаў і імпульсных нагрузак і г. д.

Другі напрамак — аўтаматызацыя і механізацыя вытворчасці. Яны заклікаваны карэнным чынам пераўтварыць рабочыя месцы, зрабіць працу рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі больш прадукцыйнай, творчай, прыцягальнай. Гэта адна з важнейшых сацыяльных задач, якія ставіць перад сабой партыя.

Сучасны этап аўтаматызацыі апіраецца на рэвалюцыю ў электронна-вылічальнай тэхніцы, электранізацыю народнай гаспадаркі. У гады пяцігодкі прадугледжана стварэнне і асваенне новых пакаленняў ЭВМ усіх класаў — ад супер-ЭВМ да персанальных для школьнага навучання.

Характэрная рыса аўтаматызацыі ў дванаццатай пяцігодцы — хуткае развіццё робататэхнікі, ротарных і ротарна-канвеерных ліній, гібкіх аўтаматызаваных вытворчасцей, якія забяспечваюць высокую прадукцыйнасць. Парк прамысловых робатаў, напрыклад, за пяцігоддзе павялічыцца ў 3 разы.

У праекце Асноўных напрамкаў грунтоўна вызначаны важнейшыя заданні па ўдасканаленню структуры народнай гаспадаркі, развіццю яе галін, рубяжы, на якія ім трэба будзе выйсці. Вось найбольш прынцыповыя напрамкі структурнай палітыкі дванаццатай пяцігодкі.

Перш за ўсё гэта апераджальны рост канчатковага прадукту — машын і абсталявання, прадметаў спажывання, гатовых будаўнічых аб'ектаў. Другая асаблівасць — паскарэнне развіцця галін, якія заклікаены забяспечыць выхад народнай гаспадаркі на перадавыя ў свеце навукова-тэхнічныя рубяжы, — электраэнергетыкі, хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці і, вядома, машынабудавання. І, нарэшце, што вельмі важна, усе галіны без выключэння ў большай меры, чым раней, арыентаваны на выпуск тавараў народнага спажывання і развіццё сферы паслуг.

М. Рыжкоў спыніўся на пытаннях удасканалення кіравання і метадаў гаспадарання.

Партыя, сказаў ён, паставіла дакладную задачу: ажыццявіць буйныя меры па ўдасканаленню ўсёй сістэмы кіравання, з тым каб істотна павысіць яе эфектыўнасць. Гэта задача атрымала разгорнутае і глыбокае абгрунтаванне ў Палітычным дакладзе Цэнтральнага Камітэта XXVII з'езду КПСС. Яна заключаецца ў тым, каб, апіраючыся на непахісны прынцып дэмакратычнага цэнтралізму, умацоўваць і ўдасканальваць цэнтралізаванае планавае кіраўніцтва эканомікай — вялікую заваёву і карэнную перавагу сацыялізму. І ў гэтым пытанні відавочна, што мы «не апраўдалі», ды ніколі і не апраўдаем надзеі буржуазных ідэолагаў на наш адход ад гэтага асноватворнага прынцыпу.

Курс партыі на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны, сказаў М. Рыжкоў, прад'яўляе новыя патрабаванні да знешнеэканамічнай дзейнасці. Зусім новая абстаноўка для міжнароднага эканамічнага супрацоўніцтва, яго інтэнсіўнага развіцця ў інтарэсах усіх краін можа быць створана ў выніку ажыццяўлення савецкай праграмы паэтапнай ліквідацыі ядзернай зброі да 2000 года і іншых мірных прапаноў, аб якіх сказана ў Палітычным дакладзе ЦК КПСС. Раззбраенне дазволіла б адвесці ад чалавецтва пагрозу знішчэння, пераключыць велізарныя матэрыяльныя і інтэлектуальныя рэсурсы на мэты эканамічнага развіцця. Савецкі Саюз не шкадуе намаганняў для аздараўлення міжнароднай абстаноўкі, падтрымання і ўмацавання адносін раўнапраўнага супрацоўніцтва з усімі дзяржавамі незалежна ад іх сацыяльнага ладу.

У адпаведнасці з гэтым праект Асноўных напрамкаў прадугледжвае значнае расшырэнне знешнеэканамічных сувязей.

Вызначальным пры гэтым было і застаецца супрацоўніцтва з брацкімі сацыялістычнымі краінамі. У бліжэйшыя гады на аснове рашэнняў Эканамічнай нарады краін — членаў СЭУ на вышэйшым узроўні трэба будзе зрабіць буйны крок у развіцці сацыялістычнай інтэграцыі, паглыбіць яе на базе шырокай кааперацыі і спецыялізацыі вытворчасці.

Асновай усёй гэтай работы стане паслядоўнае ажыццяўленне Комплекснай праграмы навукова-тэхнічнага прагрэсу краін — членаў СЭУ да 2000 года. На сумеснае асваенне найноўшых навукова-тэхнічных дасягненняў, развіццё буйнамаштабнай кааперацыі ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, і ў першую чаргу ў выпуску сучасных відаў машын і абсталявання, перамяшчаецца цяпер цэнтр інтэграцыйнай дзейнасці.

Асноўнымі напрамкамі прадугледжваецца далейшае ўзмацненне эканамічных сувязей і з іншымі сацыялістычнымі дзяржавамі. Значна расшырыцца таваразварот з Кітайскай Народнай Рэспублікай.

Савецкі Саюз будзе і далей развіваць супрацоўніцтва з краінамі Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Наша рознабаковае садзейнічанне гэтым дзяржавам дапамагае станаўленню і развіццю іх нацыянальнай эканомікі, пераадоленню каланіяльнай спадчыны, руху наперад па шляху эканамічнага і сацыяльнага прагрэсу. З многімі з іх, як, напрыклад, з Індыяй і радам іншых дзяржаў, у СССР склаліся ўстойлівыя, даўгачасныя сувязі. Яны становяцца ўсё больш узаемавыгаднымі.

Савецкі Саюз, верны палітыцы мірнага суіснавання, выступае за супрацоўніцтва з развітымі капіталістычнымі дзяржавамі. Магчымасці тут немалыя. Гэта адносіцца практычна да ўсіх відаў сувязей — гандлёвых, навукова-тэхнічных, фінансава-крэдытных і іншых. Але вядома, што супрацоўніцтва — справа ўзаемная. Тут патрэбны строгі ўлік узаемных інтарэсаў, поўная адмова ад усякіх абмежаванняў, байкотаў і эмбарга, арганізатарамі якіх выступаюць ЗША.

У Палітычным дакладзе ЦК КПСС, нагадаў прамоўца, змешчана новая прапанова аб скліканні ў будучыні Сусветнага кангрэса па праблемах эканамічнай бяспекі, на якім можна было б абмеркаваць усё, што ўскладняе сусветныя гаспадарчыя сувязі.

Намячаемы на дванаццатую пяцігодку рост эканомікі і яе эфектыўнасці стварае трывалую аснову для істотнага руху наперад у рэалізацыі праграмных установак КПСС — узняць жыццёвы ўзровень савецкіх людзей на якасна новую ступень, забяспечыць няўхільнае паляпшэнне ўмоў і працы, і жыцця. Вырашэнне гэтай задачы партыя арганічна ўвязвае з гарманічным развіццём асобы, актывізацыяй творчай ініцыятывы працоўных. У гэтым сутнасць моцнай сацыяльнай палітыкі ва ўмовах паскарэння грамадскага прагрэсу ў СССР.

Ажыццяўленне мерапрыемстваў у галіне аплаты працы дазволіць павысіць сярэднямесячную заработную плату рабочых і служачых к канцу пяцігодкі да 215—220 рублёў.

Больш высокімі тэмпамі будзе расці аплата працы ў калгасах. У адпаведнасці з намячаемым павышэннем прадукцыйнасці працы яна павялічыцца ў сярэднім да 180 рублёў у месяц. З улікам паступленняў ад асабістай падсобнай гаспадаркі рэальныя даходы калгаснікаў практычна зраўняюцца з даходамі рабочых і служачых. Разам з ростам тэхнічнай аснашчанасці працы, апераджальным развіццём у вёсцы жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва гэта з'явіцца важным крокам у вырашэнні праграмнай задачы КПСС — пераадоленні істотных адрозненняў паміж горадам і вёскай.

Адначасова з умацаваннем прынцыпу размеркавання па працы будзе прадоўжана паслядоўнае развіццё грамадскіх фондаў спажывання, якія адыгрываюць выключную ролю ў жыцці савецкіх людзей. За пяцігоддзе яны значна павялічацца і складуць у разліку на душу насельніцтва ў 1990 годзе звыш 600 рублёў.

У сваёй сацыяльнай палітыцы, падкрэсліў Старшыня Савета Міністраў СССР, партыя заўсёды ўдзяляла асаблівую ўвагу паляпшэнню ўмоў для выхавання падрастаючага пакалення. У дванаццатай пяцігодцы лінія на ўзмацненне дзяржаўнай дапамогі сем'ям з дзецьмі атрымае яшчэ большае развіццё. Увядзенне некалькі гадоў назад аплатнага водпуску для працуючых маці для догляду дзіцяці ва ўзросце да года пачало прыносіць нядрэнны сацыяльна-дэмаграфічны эфект. З улікам гэтага і пажаданняў грамадзян, выказаных у ходзе абмеркавання праекта Асноўных напрамкаў, прызнана мэтазгодным прадоўжыць водпуск яшчэ на паўгода. Прадугледжваецца таксама павялічыць дародавы водпуск і аплатны час для догляду хворага дзіцяці, увесці бясплатную выдачу лякарстваў для дзяцей ва ўзросце да трох гадоў.

Вялікія сродкі будуць накіраваны на паляпшэнне пенсіённага забеспячэння, узмацненне клопатаў грамадства аб ветэранах вайны і працы, сем'ях загінуўшых воінаў. Намячаецца істотна павялічыць сетку і палепшыць работу дамоў-інтэрнатаў. Расшырыцца прымяненне прагрэсіўных форм абслугоўвання непрацаздольных грамадзян.

Ажыццяўленне намечаных мер у галіне павышэння аплаты працы і развіцця грамадскіх фондаў спажывання ў дванаццатай пяцігодцы прывядзе да рэальна адчувальных перамен ва ўмовах і ўзроўні жыцця самых шырокіх слаёў грамадства. Толькі за кошт агульнадзяржаўных мер па павышэнню заработнай платы, пенсій і дапамог даходы ўзрастуць больш чым у палавіны ўсяго насельніцтва.

Клапоцячыся аб удасканаленні ўсіх бакоў жыцця народа, сказаў М. Рыжкоў, партыя ўзнімае на новую вышыню значэнне вечных маральных каштоўнасцей і ідэалаў, якія будуць аказваць усё большае ўздзеянне на фарміраванне савецкага чалавека — будаўніка камунізма.

ФРАНТАВАЯ МЕДСЯСТРА ЎСПАМІНАЕ ВАЙНУ

СТО ПЯЦЬДЗЕСЯТ ЯЕ БРАТОЎ

Маленькая, зграбная, светлавокая і светлавалосая, яна здаецца кволай і вельмі слабай. «Верабейка», — нечакана вырываецца ў мяне адзіна магчымае параўнанне. І Соф'я Кунцэвіч усміхаецца: «Угадалі, менавіта так і называлі мяне на фронце...»

У сорак першым ёй не было яшчэ і 17. А з выгляду дык увогуле дзяўчынка-школьніца. У ваенкамаце, куды яна прыйшла прасіцца на фронт, яе і слухаць не захацелі. Да знямогі стомлены капітан каротка кінуў на хаду: «Дзяцей у армію не бяром. Вяртайся да маці!»

Колькі разоў за доўгія чатыры гады вайны чула гэтыя словы Соня. Спачатку яе не хацелі браць у армію, потым — пасылаць на перадавую, выпісваць са шпіталя... Але ў дзяўчынкі быў цвёрды характар. А яшчэ — непахісная вера ў сваю прававу, у тое, што яна патрэбна менавіта там, на фронце. І ніхто не мог перашкодзіць ёй: спасылаліся на маладосць — прыпісала сабе ў пашпарце яшчэ два гады; не хацелі браць у бой — ішла без дазволу; не адпускалі на фронт пасля ранення — уцякала са шпіталя ўпотай...

Ці страшна было ёй?

— Вельмі страшна, — прызнаецца Кунцэвіч. — Я так і не навучылася хаця б знешне не паказваць сваёй боязі ад свісту куль. Мне ўвесь час здавалася: вось гэтая дакладна ў мяне ляціць... А бамбёжкі, артылерыйскія абстрэлы — гэта ж пекла! Калі ў першы бой трапіла, думала — звар'яцею. Я не магла адарвацца ад зямлі, мне хацелася закапацца ў яе, схавацца. Сама не ведаю, як пачула стогны раненага. Толькі ён, той слабы голас, усё вырашыў: я змагла пераадолець страх, дапаўзла, перавязала салдата і вынесла яго.

Лёгка сказаць: «вынесла». А як, калі вакол разрываюцца снарады? Калі салдат бездапаможны, як дзіця? Калі сама такая маленькая? У ёй жа тады і 48 кілаграмаў не было.

— Я рабіла гэта па-рознаму. Калі на плашчпалатцы цягнула. А часцей — прама на сабе, паўзком. Невыносна цяжка было. Я і зараз не магу растлумачыць, адкуль браліся сілы... Адзін, другі, трэці... Я ніколі не лічыла, колькі ў якім баі вынесла. Не да таго было. І імёнаў не ведаю. А вось твары — хочаце верце, хочаце не — помню ўсе да аднаго. Яны мне па начах і сёння сняцца.

Яна сапраўды памятае. Якая рана была на плячы ў лейтэнанта, як бязлітасна знявечыў асколак маладога прыгажуна-старшыну, як нечакана зрабілася цяжкім, прыціснула яе да зямлі цела камандзіра батальёна, якога яна не паспела данесці да ўкрыцця...

— Гэты камандзір быў апошнім. Пасля яго смерці не было каму ўзначаліць парадзелы батальён, на той безыменнай вышыні ў жывых засталася толькі невялікая група салдат, — успамінае Кунцэвіч жнівень 1942 года і Закаўказскі фронт, куды трапіла яна пасля другога ранення. — Баі за вышыню ішлі жорсткія. Ніколі яшчэ не бачыла я такога. Нават кароткага адпачынку не было. Хлопцы адбівалі атаку за атакай, у жывых іх заставалася ўсё менш і менш. Не магу сказаць, колькі дзён цягнуліся гэтыя баі. Усе яны для мяне зліліся ў адзін доўгі, спякотны, страшны дзень. Я аглухла ад грукату, асляпла ад агню. Гімнасцёрка стала чорная — ад крыві маладых, моцных, прыгожых хлопцаў, якіх я спрабавала ратаваць.

Калі загінуў камандзір батальёна, і Соня зразумела, што новага могуць прыслаць вельмі позна, яна разгубілася. Але толькі на момант: фашысты зноў кінуліся ў атаку. І тады 18-гадовы лейтэнант медыцынскай службы схапіла аўтамат і паднялася над траншэяй.

— Уперад, за Радзіму!

Далей яна нічога не памятае: яе цяжка кантузіла.

У ерэванскім шпіталі, куды трапіла Соня, ёй потым сказалі, што вышыню яны адстаялі і што тымі жнівеньскімі днямі асабіста яна, Кунцэвіч, выратавала каля 150 раненых, гэта былі байцы Асобнай Чарнаморскай групы, у асноўным грузіны, азербайджанцы, армяне. І калі жанчыны Ерэвана даведаліся пра подзвіг беларускай дзяўчыны, яны цэлай дэпутацыяй прыйшлі да яе ў шпітальную палату.

— Ты так многа зрабіла для ўсіх нас, — сказалі ёй салдацкія маці. — Ведай, цяпер у цябе ёсць 150 братоў.

І яшчэ яны сказалі:

— Ты стамілася, і цела, і душа твае змучаны. Застанься ў нашым горадзе, дочка. Урад нашай рэспублікі прызначае табе стыпендыю для вучобы ў медыцынскім інстытуце. Пасля вайны ты будзеш урачом.

— Буду, — згадзілася Соня. — Але сапраўды толькі пасля вайны. А пакуль... Не трэба мяне ўгаворваць, я ўсё роўна вярнуся на фронт.

На гэты раз дабіцца адпраўкі на фронт было складаней. Прыкаваная да пасцелі, Соня некалькі месяцаў адчайна змагалася за жыццё. А калі першы раз з цяжкасцю паднялася, выпадкова пачула жорсткі прыгавор дактароў: «Бедная дзяўчынка, жыць год сем, не больш».

— Няпраўда! — закрычала яна. — Вось убачыце: я і ваяваць яшчэ буду, і жыць вельмі-вельмі доўга!

Так і выйшла. У 1944 годзе Соня Кунцэвіч была сярод тых, хто вызваляў Украіну і Польшчу. Вясной 1945 ішла на штурм Берліна. Тут, ля сцен рэйхстага, зразумеўшы, што перамога блізкая, марыла пра вяртанне ў родную Беларусь. Успамінала сваю вёску, бацькоў, васьмярых сясцёр і братоў, што чакаюць яе.

Да Перамогі сапраўды заставалася ўсяго некалькі дзён. Але Соні не суджана было сустракаць яе з роднымі і сябрамі. 5 мая 1945 года яна зноў была паранена. І вельмі цяжка.

Бол[illegible] года прабыла ў шпіталях. Зноў выслухала прыгавор дактароў, і быў ён смяротным для яе жаночай долі: ні ў якім разе нельга мець дзяцей.

Сорак год прайшло з таго часу. Соф'я Кунцэвіч жыве ў Мінску. Урачом, як марыла, яна стаць не змагла, для гэтай прафесіі ўжо не хапі[illegible]ізічных сіл. І таму скончыла другі інстыт[illegible]рацуе бібліятэкарам.

А вось наконт дзяцей спецыялісты памыліліся. Бо не ведалі яны характару сваёй пацыенткі. Кунцэвіч нарадзіла дачку. Ледзь не памерла пры родах, але стала маці. А цяпер ужо і бабуляй.

Маленькі Дзіма — яму сем год — вельмі ганарыцца сваёй бабуляй і больш за ўсё любіць, калі яна надзявае ўзнагароды: два ордэны — Чырвонай Зоркі і Чырвонага Сцяга, дзесяць медалёў. Ужо праз дваццаць год пасля Перамогі да іх дадаўся яшчэ адзін — залаты медаль Флорэнс Найцінгейл — вышэйшая ўзнагарода Міжнароднага Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

Як і ўсе сучасныя дзеці, Дзіма вельмі многае ведае і аб усім мае ўласнае меркаванне.

— А што такое вайна? — спытала я ў малога.

— Гэта вельмі дрэннае слова, — падумаўшы, адказаў ён. — Бабуля, калі чуе яго, заўсёды пачынае плакаць.

— Мне сапраўды цяжка ўспамінаць маладосць, — гаворыць Соф'я Кунцэвіч. — Пасля кожнага расказа пра вайну я тыдзень-два бываю хворай. Ведаеце, тады, у сорак пятым, нам здавалася: ніхто і ніколі не адважыцца больш нават вымавіць гэтае слова — «вайна». Нам думалася: вось цяпер увесь свет будзе жыць у міры. Але ёсць вар'яты, якія забыліся пра ўсё, здраджваюць сваім дзецям, не разумеюць, што ядзерная катастрофа адыме ў іх будучыню... Таму, пакуль у мяне ёсць хоць кропля здароўя, я не буду ні маўчаць, ні сядзець склаўшы рукі.

Соф'я Кунцэвіч часта сустракаецца з моладдзю. І не толькі ў Мінску, ездзіць і ў іншыя гарады краіны. Яна ўдзельнічае ў антываенных мітынгах і маршах міру. Вядзе вялікую перапіску з самымі рознымі людзьмі.

Пісем вельмі многа. Але самыя дарагія, вядома ж, ад «братоў». Іх яна перачытвае зноў і зноў: «Ці помню я вас? Так, кожны дзень я дзякую вам за тое, што жывы...», «да сёння не разумею, як магла ты, верабейка, вынесці з таго бою на Украіне амаль ці не сто хлопцаў...», «Вы дзівосная, чалавек з легенды...»

Соф'я Кунцэвіч перабірае гэтыя чуллівыя пісьмы, паказвае мне фотакарткі, на якіх яна, зусім дзяўчынка, у лейтэнанцкай форме... А я гляджу на яе вельмі маленькія, тонкія рукі і думаю пра тое, колькі ж на самай справе ў іх сілы. А яшчэ аб тым, што не выпадкова ў маі 1945 года напісала яна на сцяне рэйхстага менавіта гэтыя словы: «Дачка каваля, я забіла вайну...»

Наталля БУЛДЫК.

НА ЗДЫМКУ: ветэран вайны Соф'я КУНЦЭВІЧ.

БЕЗ УСЯЛЯКІХ ЦУДАЎ

Наталлі Палячок, рабочай вытворчага аб'яднання «Івацэвічдрэў», усяго дваццаць пяць год. Але гэтую маладую сімпатычную жанчыну сёння вельмі добра ведаюць і паважаюць усе дарослыя жыхары горада. Крыху больш чым год назад яны даверылі ёй прадстаўляць свае інтарэсы ў вышэйшым органе ўлады рэспублікі, выбраўшы дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

У тым, што рабочая стала членам урада, вядома, няма нічога дзіўнага. Законы аб выбарах у нашай краіне забяспечваюць у органах улады справядлівае прадстаўніцтва ўсіх сацыяльных слаёў насельніцтва. Аднак далёка не кожнаму аказваюць такі высокі гонар у такім маладым узросце.

З гэтага і пачалася наша размова з Наталляй Палячок.

— Тут няма ніякіх цудаў. Справа ж не толькі ўва мне. Наша грамадская сістэма, Савецкая ўлада вельмі высока ўзнялі рабочага чалавека. Многія з маіх таварышаў па рабоце маглі б з поўным правам аказацца на маім месцы.

— Значыць, вам проста пашанцавала! Вам заўсёды так шанцуе ў жыцці?

— Ну, што вы. Вядома, не,— успрыняла жарт Наталля Міхайлаўна.— Бываюць і ў мяне засмучэнні і непрыемнасці. Але гэта не галоўнае. А ў галоўным мне шанцуе.

— [illegible]о ж для вас галоўнае?

— Мая работа, мой камбінат. Адсюль і ўсё астатняе — матэрыяльная забяспечанасць, становішча ў грамадстве, павага людзей.

Падобныя словы мне ўжо не ра[illegible]водзілася чуць ад рабоч[illegible]розных прадпрыемстваў. І гэта глыбока абгрунтавана. Менавіта ў калектыве, у працы, грамадскай дзейнасці раскрываюцца творчыя сілы і здольнасці чалавека. Наталлю Палячок з поўным правам можна назваць прадаўжальніцай рабочай дынастыі. На Івацэвіцкім дрэваапрацоўчым камбінаце да самага выхаду на пенсію добрасумленна працавала яе маці Марыя Яўменаўна, тут жа працуюць брат і сястра.

Наталля Палячок нарадзілася і расла ў Івацэвічах. Пасля сканчэння школы спрабавала паступіць у інстытут, але не дабрала балаў. Тады маці і прапанавала: «Ідзі, дачушка, да нас на камбінат. Паглядзіш. Не спадабаецца, ніхто прымушаць не стане. Можаш працаваць, дзе хочаш».

Наташа засталася. І, як бачым, знайшла сваё месца ў жыцці. Ад многіх на камбінаце я чуў толькі дабрыя словы пра Наталлю Палячок. Яе тут любяць і цэняць як работніка і як таварыша, як добрага і чулага чалавека.

— Быць сярод людзей, памагаць ім, не заставацца абыякавай да іх бедаў — для яе гэта не абавязак, а патрэба,— сказала пра Наталлю Палячок майстар Наталля Рагаўская.— У яе вельмі развіта пачуццё адказнасці. Наташа не толькі добра робіць сваю справу сама, але і заўсёды гатова прыйсці на дапамогу таварышам. Без адрыву ад вытворчасці яна працягвала вучыцца. Скончыла мінскі завочны політэхнікум.

Званне дэпутата дае вялікія правы, але адначасова і накладвае вялікую адказнасць. Наталля Палячок ужо двойчы ўдзельнічала ў рабоце сесій Вярхоўнага Савета БССР.

— Калі прыязджаю на сесію, звedваю зусім асаблівае пачуццё,— прызналася Наталля Міхайлаўна.— Нібы ахопліваеш позіркам усю нашу Беларусь. І гэта не толькі ад таго, што сустракаешся з прадстаўнікамі ўсіх абласцей і раёнаў. А і таму, што рашэнні, якія мы там прымаем, самым непасрэдным чынам уплываюць на жыццё рэспублікі, кожнага яе жыхара.

Абавязкі дэпутата заключаюцца не толькі ва ўдзеле ў сесіях. Гэта і штодзённая работа з людзьмі. Неабходна апраўдваць высокі давер выбаршчыкаў, выконваць іх наказы. Якіх толькі пытанняў ні прыходзіцца вырашаць Наталлі Міхайлаўне. Напрыклад, няма добрай дзіцячай пляцоўкі ў новым мікрараёне горада, навасёлы некаторых дамоў скардзяцца на тое, што будаўнікі спазняюцца з падключэннем газу. І дэпутат абавязаны дапамагчы. Прыходзяць людзі са сваімі асабістымі патрэбамі, звяртаюцца і кіраўнікі прадпрыемстваў па складаных вытворчых справах. Кожнага трэба выслухаць, разабрацца. Гэта будні дзяржаўнага чалавека.

Акрамя работы і вялікіх грамадскіх спраў, ёсць яшчэ і сямейныя клопаты. Бо кім бы ні была жанчына, яна яшчэ і маці, і гаспадыня дома. На ёй перш за ўсё ляжаць абавязкі па выхаванню дзяцей.

Сыну Наталлі Палячок Андрэю цяпер тры гады. Пакуль ён не разумее, што мама перадавік вытворчасці, дзяржаўны дзеяч. Яму патрэбна проста мама, самая добрая, самая пяшчотная. Мама ўмее рабіць столькі цудаў: і схадзіць з сынам у кіно, і пачытаць з ім кнігу, і прыгатаваць самы смачны абед.

— Іншы раз сапраўды было б нядрэнна ўмець зрабіць цуд, але трэба паспяваць усё рабіць і без яго. Мы ж жанчыны,— смяецца Наталля Міхайлаўна.— Вядома, самой управіцца ўсюды было б немагчыма. Але цяпер наша дзяржава здымае з плеч жанчын значную частку праблем. Мы жывём у новай, добраўпарадкаванай кватэры, якую я атрымала ад камбіната. Там жа памаглі з месцам у дзіцячым садзе для Андрэя. Нядаўна пабудавалі новы цудоўны садзік «Сонейка». І цяпер, ідучы на работу ці па дэпутацкіх справах, я спакойная за сына. Ведаю, што яго добра дагледзяць, ён заўсёды будзе накормлены. Там іх вучаць многім рэчам, якім немагчыма навучыць дзяцей у хатніх умовах. Увогуле ў нас на камбінаце робіцца многае для паляпшэння ўмоў працы і быту ўсіх працуючых, а жанчын у першую чаргу. Усе, хто мае патрэбу ў лячэнні, забяспечваюцца пуцёўкамі ў санаторыі адпаведнага профілю. Астатнія могуць правесці водпуск у дамах адпачынку, пансіянатах, у турыстычных паездках. Але асноўная ўвага ўдзяляецца, вядома, паляпшэнню ўмоў працы і адпачынку непасрэдна на вытворчасці. У нас добрая сталовая, буфеты. Зараз пачалі перараблць бытавыя памяшканні, будаваць у цэхах пакоі псіхалагічнай разгрузкі.

Перад ад'ездам з Івацэвічаў я яшчэ раз сустрэўся з Наталляй Палячок, каб павіншаваць яе са знамянальнай падзеяй у жыцці. Таварышы па камбінату прынялі яе ў кандыдаты ў члены Камуністычнай партыі.

Жыццё працягваецца. Наталлі Палячок толькі дваццаць пяць.

Рыгор ФАМЕНКА.

АТРЫМАЎШЫ ПРАВЫ І МАГЧЫМАСЦІ, ЗДЗЕЙСНІЛІ СЯБЕ ЯК АСОБЫ

ЛЁС МАІХ ГЕРАІНЬ

Размову нашу мне хацелася пачаць здалёк — па месцу і па часу. Некалькі гадоў назад, у час турыстычнага падарожжа па Грэцыі, я зайшла ў рускую царкву. Быў цудоўны, нечакана веснавы — у снежні! — дзень у Афінах. Падарожжа наша завяршалася, настрой быў прыўзняты. Я хадзіла па гораду адна. Душа была «насычана» легендарнымі руінамі, міфалогіяй, і пацягнула раптам да жывых, сённяшніх людзей. А яшчэ падумалася: мо і мне там хто-небудзь абрадуецца...

У маленькім кафэ «Святы Мікола», што непадалёку ад царквы, адбылася нечаканая сустрэча і размова з жанчынамі-актывісткамі царкоўнага савета і мясцовага рускага таварыства. Там і здарыўся той нязначны ўвогуле, але чамусьці не забыты мною і па сённяшні дзень эпізод... з якога я і хацела пачаць гэты артыкул.

Але жыццё змяніла намер. Атрымала ад жаночага часопіса, у якім працую, тэрміновае заданне: узяць інтэрв'ю ў жанчыны, якая заўтра ад'язджала ў Маскву, на XXVII з'езд КПСС. Пазваніла, дамовілася і пад вечар, адклаўшы ўсе іншыя справы, паехала на вуліцу Філімонава, дзе жыве гэтая жанчына, знайшла кватэру, націснула кнопку званка. За дзвярамі была цішыня. Чакаю. Звяраюся з запісам: адрас правільны. Прыслухалася і пачула ціхія, нетаропкія крокі. Дзверы расчыніліся, і на парозе гарадской кватэры з'явілася старэнькая вясковая жанчына з прыветным мацярынскім тварам...

— Праходзьце, праходзьце. Валі няма, але яна хутка прыедзе, затрымалася, відаць, на рабоце. Я — мама, так, так... Марыя Архіпаўна маё імя. Мо замерзлі?.. Мо шклянку чаю? Сядайце вось тут, калі ласка, і я прысяду побач, але...

Села. Склала рукі на цёмнай шарсцяной спадніцы. Потым зноў узнялася з канапы: «Мо ўсё ж чаю? Я хуценька!» Усміхаючыся ёй, пераконваю не турбавацца, але адчуваю, як ёй хочацца што-небудзь прыемнае зрабіць чалавеку, якога яна бачыць першы раз у сваім жыцці. І становіцца мне так цёпла, так утульна ў гэтай незнаёмай кватэры, адышлі некуды ўсе дзелавыя і сямейныя клопаты. Здалося раптам, што перада мною з'явілася адна з маіх уласных вясковых бабуль, якіх я нават ужо і не памятаю. Здалося мне, што сядзіць побач са мною жывое ўвасабленне ўсіх нашых вясковых беларускіх маці, гэтых ціхіх, руплівых працаўніц, залатому сэрцу якіх прысвяцілі лепшыя свае радкі самыя шчырыя нашы паэты. Як у Пімена Панчанкі:

А вочы жаночыя свецяць
Усюды так мудра і добра,
Усе сялянкі на свеце
На маці маю падобны...

Такія вочы, мудрыя і добрыя, свяціліся ў гэты момант мне. Я ўбачыла іх зноў, калі праз некалькі хвілін у пакой увайшла другая жанчына, тая, да якой я ішла сюды. Яна была ўвасабленнем свайго часу, свайго лёсу. Высокая, модна і з густам апранутая, стрымана-гордая, незалежная, з гаворкаю і манерамі інтэлігентнага, адукаванага чалавека. Я ведала, што іду да работніцы, брыгадзіра маляроў Мінскага завода халадзільнікаў Валянціны Лепяшко. Да работніцы выдатнай, ушанаванай сваім калектывам, грамадствам. Яна — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, дэпутат Вярхоўнага Савета нашай рэспублікі, і вось цяпер ёй выпаў гонар быць дэлегатам вялікага партыйнага форуму краіны. Але ў той момант усё неяк не мела значэння: перада мною былі дзве жанчыны — дачка і маці. І ўсё. І так захацелася мне, каб чытачы майго будучага артыкула апынуліся вось тут, на вуліцы Філімонава. Нам не спатрэбілася б многа слоў. Мы пераводзілі б толькі позіркі з адной на другую.

Маці і дачка. Дзве жанчыны з вёскі Мокіш Хойніцкага раёна, з глыбіні беларускага Палесся. Дзве жанчыны з сям'і Жэбітаў, з сям'і, якіх мільёны на нашай зямлі. І дзве жыццёвыя аповесці. У адной: ноч, лес, балота... Жанчына з чатырма маленькімі дзецьмі хаваецца ад карнікаў. Дваіх дзяцей недалічылася... Вось яна атрымлівае пахавальную на старэйшага сына. Потым сустракае з фронта мужа, вядомага на ўсю ваколіцу майстра-цесляра, і вось ужо навечна развітваецца з ім. Паранены на вайне, ён надоўга радаваўся жонцы і дзецям. Адна падымала малых у той паўгалодны пасляваенны час. Вучы[illegible] іх няхітрай сваёй сялянскай наву[illegible] вучыла быць працавітымі, сумленнымі, спагадлівымі да людзей.

Усё гэта я чытаю, бачу і чую і ў першай аповесці, і ў другой. У адным лёсе і ў другім... Бачу сярод дзяцей Марыі Архіпаўны і маленькую Валю. Дзяўчынка-п[illegible]ьніца на пасляваенных палетках [illegible]ыруе, стараецца дапамагчы маці. Вось яна атрымала ўжо атэстат сталасці і пайшла ў самастойнае жыццё. У горадзе паступіла ў будаўнічае вучылішча, стала маляром-тынкоўшчыкам. З матчынай навукаю — быць працавітаю і сумленнаю — прайшла яна па ўсіх дарогах працоўнага, грамадскага і асабістага жыцця і ідзе па іх сёння. Славяцца ў нашай краіне і за мяжой выдатнай якасцю мінскія халадзільнікі. Іх ахвотна купляюць і ў Англіі, і ў Францыі, і ў многіх іншых краінах. Ёсць у гэтых халадзільніках доля сумленнай, беззакорнай працы Валянціны Лепяшко і яе брыгады. І за гэта ёй — гонар і слава. І ва ўсім, чаго дасягнула Валянціна, вялікая заслуга і маці, простай сялянкі.

Лёс беларускай жанчыны. Лёс многіх і многіх маіх гераінь...

«Мой герой». «Мая гераіня». Так журналісты паміж сабою называюць людзей, пра якіх пішуць ці збіраюцца пісаць. Зразумела, што гэта рабочая назва, прафесіянальны тэрмін. Бо «герой» ці «гераіня» могуць быць і самымі звычайнымі людзьмі.

Але на маю долю выпала шчасце ў ліку сваіх «гераінь» мець многіх славутых жанчын нашай рэспублікі. Сапраўдных гераінь, якія сталі легендаю роднага краю, такіх як А[illegible]дна Казей... Разам з ёю, 16-га[illegible]ю дзяўчынай, я мерзла ў зімовым, блакадным лесе... І маё сэрца сціскалася ад болю, калі пад сасною звычайнай пілой партызанскі доктар без наркозу ампутаваў ёй абедзьве нагі. І першы крок у шпіталі на пратэзах зрабілі мы з ёю разам і разам наб[illegible]ся моцы, каб пайсці ў жыццё да[illegible], набыць прафесію настаўніцы, вырасціць уласных дзяцей і сёння гадаваць унукаў... І такіх, як Аляксандра Федасюк, славутая заходнебеларуская падпольшчыца. Здаецца, гэта я была з ёю поруч, калі з начнога неба падаў на чорны лес, у невядомасць, парашут, калі са спакойнага тылу вярталася яна на сваю Слонімшчыну, каб у цяжкі час быць побач з землякамі, узяць у рукі зброю, пакінуўшы на чужыя рукі маленькую дачку Уладзю. Я сядзела побач з імі гадзінамі, слухала іх, не вымаючы блакнота, і запаміняла кожную дробязь з іх расказаў, бо ніколі не пераставала задаваць сабе пытанне, што такое мужнасць чалавека наогул, што ёсць жаночая мужнасць.

Я ганаруся асабістым, няхай нават часовым, як гэта нярэдка здараецца ў нас, работнікаў друку, знаёмствам з такімі беларускімі жанчынамі, як член-карэспандэнт Акадэміі навук УАСХНІЛ Тамара Кулакоўская, акадэмік Любоў Хатылёва, прафесар Нінель Бабкова. Свае права на роўнасць жанчыны з мужчынам яны, як, дарэчы, і многія іншыя (40 працэнтаў навуковых работнікаў рэспублікі складаюць жанчыны), выкарысталі бліскуча. Тамара Кулакоўская стварыла глебавую карту ўсіх земляў рэспублікі, якая адразу ж стала падручнікам для аграномаў, зрабіла разлікі для электронна-вылічальнай сістэмы на прагнозы ўрадлівасці нашых палёў да 2000 года. Любоў Хатылёва, адна з нямногіх генетыкаў свету, здолела пранікнуць у таямніцу таямніц, у загадку гетэрозісу, у спадчынную лінію многіх патрэбных чалавеку, патрэбных народнай гаспадарцы раслін. Нінель Бабкова стварае новыя сілікатныя матэрыялы. Яна навуковы кіраўнік маладых вучоных і выкладчыкаў тэхналагічнага інстытута... З імі і з многімі іншымі жанчынамі — з генеральнымі дырэктарамі вялікіх прадпрыемстваў, канструктарамі станкоў і машын, урачамі, настаўнікамі, аграномамі, апаратарамі электронна-вылічальных сістэм і апаратарамі машыннага даення кароў, са старшынямі калгасаў і дырэктарамі саўгасаў — я сустракалася і на іхніх рабочых месцах, у службовых кабінетах, лабараторыях, і ў іх дома. І зноў захаплялася і задавала сабе пытанне: адкуль, з якіх крыніц гэтае дзівоснае спалучэнне рысаў новага жаночага характару? Усе яны абаяльныя, прыгожыя жанчыны, пяшчотныя маці, цудоўныя гаспадыні. Думаю: ад нашых маці, ад простых, працавітых жанчын горада і вёскі ўзялі яны свой талент, умельства, дабрыню. І здзейснілі сябе як асобы, атрымаўшы на гэта права і магчымасць.

...— Дзе вы працуеце?— спыталіся ў мяне актывісткі рускага таварыства ў Афінах.

— У беларускім часопісе для жанчын...

— Як называецца ваш часопіс?

— «Работніца і сялянка».

У кафэ «Святы Мікола», што паблізу рускай царквы, дзе адбывалася наша гутарка, імгненна наступіла цішыня. Твары жанчын выцягнуліся, зніклі ветлівыя ўсмешкі. Маіх субяседніц, дачок, ці мо нават ужо і ўнучак рускіх памешчыкаў і памешчыц, эміграваўшых некалі з поўдня Расіі, насцярожыла, напалохала назва майго часопіса. Што пачулася ім? Мо водгук рэвалюцыі? Той рэвалюцыі, якая здзейсніла найвялікшую ў гісторыі чалавецтва сацыяльную справядлівасць, даўшы жанчыне, у тым ліку і работніцы, і сялянцы, яе дачцэ і ўнучцы, сённяшні дзень, сённяшні лёс.

Алена УЛАДЗІМІРАВА.

НА ЗДЫМКУ: Валянціна ЛЕПЯШКО.

НА ПРОСТОРАХ РОДИНЫ

ЯНТАРНЫЙ КРАЙ

О городе Калининграде можно рассказывать как о крупном морском порте, промышленном и научном центре обновленного края. Можно посвятить свой рассказ историческим памятникам, таким, как могила великого немецкого мыслителя Иммануила Канта, местам массового героизма советских солдат в годы минувшей войны... Но, пожалуй, неизгладимое впечатление оставит единственный в своем роде, уникальный музей янтаря.

В центре города, на берегу Верхнего озера, приковывают внимание грозным видом крепостные стены и башни с бойницами, старинные мортиры и витые кружева металлических решеток. Это впечатляет. Но все же главное здесь — «солнечный камень», который бережно хранится за этими стенами.

Тишина... Приземистые кирпичные своды, винтообразные лестницы, узкие переходы больше напоминают театральную декорацию сказочного замка. Пугливыми птахами порхает эхо шагов и растворяется в мощных стенах. Поначалу не оставляет чувство приближения какого-то волшебства, и ожидание не обманывает вас. Вдоль стен, в глубоких нишах и посредине залов, размещена экспозиция.

— Первых посетителей наш музей принял в 1979 году, — рассказывает мой гид, старший научный сотрудник Татьяна Суворова, выпускница исторического факультета Белгосуниверситета имени Ленина. — С той поры десятки тысяч туристов нашей страны и из-за рубежа познакомились с экспонатами. Создание музея в Калининграде не было случайностью, ведь на территории нашей области, на побережье Балтики, сосредоточено свыше 94 процентов разведанных мировых запасов янтаря.

Янтарь—одно из удивительных явлений природы. Он очаровывает человека неповторимым цветовым многообразием, пробуждает фантазию. О нем сложено немало прекрасных легенд. И не случайно. В истории культуры человечества янтарь занимает заметное место. Изделия и украшения из него популярны с древнейших времен. Он всегда вдохновлял художников и поэтов.

— Наш музей, — продолжает Татьяна Суворова, — знакомит посетителей с историей янтаря с древнейших времен и до наших дней. Экспозиция позволяет лучше узнать и понять природную красоту «смолы веков». Все экспонаты расположены в 28 залах общей площадью более тысячи квадратных метров. Каждый из разделов музея — своеобразный экскурс в глубь веков, проникновение в таинства природы, познание чуда.

Как объясняет современная наука, янтарь образовался 50 миллионов лет назад из смолы хвойных деревьев. В почве «янтарного» леса, а затем в морских песчано-глинистых отложениях смола под воздействием сложных физико-химических факторов превратилась в янтарь. Яркое впечатление оставляет раздел музея «Происхождение янтаря». Здесь представлены куски, разнообразные по форме и цвету, а также образцы с остатками растений и насекомых — истинных посланников далеких веков.

Не оставляют равнодушными посетителей произведения мастеров XVII—XVIII веков, копии работ старых ювелиров. Янтарные шахматы, шкатулки, камеи, подсвечники, фрагменты знаменитой «янтарной комнаты». Авторами воссозданных произведений являются художники из Ленинграда А. Журавлев, В. и Г. Ерцевы, А. Крылов, А. Колчин и другие.

Значительное место в музее отведено экспозиции, повествующей о продукции Калининградского янтарного комбината, его развитии, а также отечественной школе янтарного ювелирного искусства. Ларец «Дружба народов», макет атомохода «В. И. Ленин», ваза «Изобилие» и целый ряд других экспонатов приковывают внимание посетителей.

— В книге гостей нашего музея много восторженных отзывов, — говорит моя собеседница, ученый секретарь музея Раиса Стефанкова. — Однако главная задача нашего коллектива — превратить музей в научно-методический центр о янтаре. Начало этой работе положено. Например, все разделы экспозиции как бы систематизируют знания о янтаре и обобщают опыт обработки «солнечного камня». Сотрудниками музея постоянно пополняется коллекция, собираются письменные источники и литература, создается научный архив. В этом нам помогают историки и археологи многих республик нашей страны. Есть определенные контакты и с учеными Белоруссии. Например, к нам поступили материалы результатов многих раскопок древних курганов республики, где встречались украшения из янтаря. Таким образом, прослеживается история отношений народов древности...

Ценны экспонаты музея янтаря. Но особую значимость им придает большая хлопотная работа сотрудников этой необычной кунсткамеры. И о благодарности за это говорят многочисленные отзывы побывавших здесь людей.

Николай ИНИН.

РОЛЬ ЖЕНЩИНЫ В ЖИЗНИ ОБЩЕСТВА

ЦЕЛЬ—САМОУТВЕРЖДЕНИЕ

В Советском Союзе подавляющее большинство женщин трудоспособного возраста учатся или работают, составляя половину всех рабочих и служащих. В то же время столь активное участие женщин в общественно полезном труде рождает и свои специфические проблемы.

— Прежде чем рассказать о некоторых из них, приведу в начале нашей беседы несколько «штрихов к портрету» нашей современницы,— говорит корреспонденту АПН **Эльвира НОВИКОВА**, заведующая сектором Научного центра Всесоюзного Центрального Совета Профессиональных Союзов (ВЦСПС), член Комиссии по проблемам трудящихся женщин Всемирной федерации профсоюзов(ВФП).— Какую бы сферу деятельности сегодня мы ни затронули — практически нет такой, где не трудились бы женщины. На их долю приходится в СССР почти две трети экономистов, три четверти работников культуры, здравоохранения, народного образования, около 40 процентов научных работников. Каждый второй инженер в промышленности — женщина. Среди дипломированных специалистов они составляют 59 процентов.

— Не секрет, однако, что между высоким уровнем образования женщин и их темпами продвижения по службе существует определенное противоречие. Скажем, в промышленности, где женщин-инженеров половина, среди руководителей производства их значительно меньше. Чем это можно объяснить?

— Известно, что деловые показатели работника наиболее активно растут в первые восемь-десять лет его трудовой деятельности. Между тем у женщин именно это время связано с созданием семьи, рождением ребенка. «Двойная ноша» — работа плюс дела по дому — естественно, замедляет ее продвижение по служебной лестнице.

— «Двойная ноша...» Может быть, женщинам на время, пока дети подрастут, имеет смысл сделать перерыв в работе?

— Это их право. В СССР 7—9 процентов женщин не работают и заняты только домашним хозяйством, воспитанием детей. Большинство же не хотят надолго оставить свою работу даже и в том случае, если муж будет зарабатывать столько же, сколько сейчас они зарабатывают вместе. Утверждать это позволяют данные многих социологических исследований, которые свидетельствуют, что женщины рассматривают работу не только как материальный источник, но и как способ самовыражения, самоутверждения. Причем утверждения не только в обществе, не только в собственных глазах, но и в семье — у мужа и детей.

— Как же решить проблему?

— Советское общество многое делает для того, чтобы семейно-бытовые обязанности не мешали женщине участвовать в профессиональной деятельности. К примеру, в СССР действует широкая сеть государственных дошкольных учреждений, и их посещают большинство малышей. Это не только «развязывает руки» работающим матерям, но и оказывает семье значительную материальную помощь, так как 80 процентов расходов по содержанию ребенка там оплачивает государство.

Кроме того, в последние годы женщинам предоставлена широкая возможность (по их желанию) работать неполный рабочий день или по так называемому «скользящему» графику, с удобными часами выхода на работу. Отмечу при этом, что работа на льготных режимах труда не влечет за собой каких-либо ограничений в трудовых правах — исчислении стажа работы, продолжительности ежегодного отпуска и других.

И все же до оптимального результата еще далеко. Хотелось бы уточнить только, что женщин, занимающих ответственные посты, в СССР с каждым годом становится все больше. Сегодня среди руководителей производственных объединений и предприятий их 11 процентов, среди начальников цехов, отделов, цеховых лабораторий 30 процентов. Каждым вторым учреждением здравоохранения, каждой третьей средней школой руководит женщина.

Активно участвуют женщины и в общественно-политической жизни страны. Например, в высшем органе государственной власти — Верховном Совете СССР — 492 женщины, что составляет треть всего депутатского корпуса. Каждый третий судья в СССР — женщина. В руководящих профсоюзных органах их 44 процента.

— Это, безусловно, впечатляющие цифры. И все же немало женщин занято и на достаточно тяжелых работах...

— К сожалению, проблема эта пока еще не решена. Она затрагивает, как правило, людей старшего поколения. Они вступали в трудовую жизнь во время или сразу после окончания второй мировой войны, которая принесла советскому народу неисчислимые страдания. В этой войне погибли 20 миллионов человек, в основном мужчин, и тяжесть восстановления народного хозяйства во многом легла тогда на плечи женщин. И выбирать — легкая это работа или тяжелая — не приходилось. Годы шли, эти женщины старели, учиться, менять профессию было уже поздно.

Замечу в этой связи, что в СССР разработана и осуществляется целевая комплексная программа ликвидации ручного труда, на основании которой ежегодно выделяются крупные средства на облегчение условий труда рабочих и служащих, в первую очередь женщин, за счет автоматизации и механизации производства. Кроме того, в коллективных договорах предприятий особо предусматриваются специальные обязательства администрации по механизации подсобно-вспомогательных работ и транспортных операций, на которых заняты женщины, а также переводу их с ручных операций на более легкие и квалифицированные.

По мере возрастания экономических возможностей государства расширяются и меры помощи женщине,— говорит в заключение Эльвира Новикова. — В двенадцатой пятилетке (1986—1990 годы) в Советском Союзе будет продолжена работа по дальнейшему улучшению условий труда и быта женщин, расширена помощь семьям, имеющим детей. В частности, в дополнение к давно существующему и полностью оплачиваемому отпуску по беременности и родам предполагается увеличить продолжительность частично оплачиваемого отпуска по уходу за ребенком до полутора лет, построить дополнительно детских дошкольных учреждений на три миллиона мест, развивать и совершенствовать службу быта, торговлю.

Беседу вела
Елена **ПЕРЧЕНОК**.
(АПН).

ПОИСКИ ЭФФЕКТИВНЫХ СРЕДСТВ БОРЬБЫ С РАКОМ

ОБЪЕДИНЕННЫМИ УСИЛИЯМИ

О развитии онкологии и международном сотрудничестве в этой области рассказывает в беседе с корреспондентом АПН президент Академии медицинских наук СССР, генеральный директор Всесоюзного онкологического научного центра, академик Н. БЛОХИН.

— Как бы вы, Николай Николаевич, определили этап, на котором находится сегодня онкология?

— Я бы сказал, что в настоящее время онкология поднялась на еще более высокий уровень. Разумеется, проблема рака не решается созданием универсального препарата. Сегодня эффективная борьба с раком возможна главным образом путем раннего выявления болезни, потому что на ранних стадиях мы в состоянии вылечить почти каждого больного. Здесь медики имеют возможность опираться на накопленные эпидемиологические данные о распространении рака, а также использовать метод диспансеризации, что кстати, у нас в стране уже делается. Кроме того, эпидемиологическое изучение рака указывает на причинные факторы. Не все зависит от онкогенов и вообще «внутренних» факторов человеческого организма. Многое определяется образом жизни и условиями среды, которые могут, влияя на онкоген, либо привести к злокачественному превращению клетки, либо нет. Для людей важно знать, что зависит от них. Около 30 процентов раковых заболеваний (и не только легочных) связано с курением, 15—20 процентов — с нарушением женской физиологии. Какая-то часть, причем немалая, вызывается неправильным питанием. Необходимо, естественно, устранять эти и другие факторы риска.

Статистика за последние 10—15 лет показывает стабилизацию смертности от злокачественных опухолей и даже тенденцию к снижению смертности от рака у женщин. В нашей стране живут примерно два с половиной миллиона человек, которые прежде болели раком. Из них немногим более половины составляют те, которые лечились более пяти лет назад, 800 тысяч — более 10 лет назад.

— Что вы можете сказать о международном сотрудничестве онкологов, в частности о совместных работах с американскими учеными?

— Контакты советских и американских онкологов, можно сказать, начались еще в годы второй мировой войны, когда мы вместе боролись против общего врага. Настоящее, активное сотрудничество стало налаживаться в середине 70-х годов, в период разрядки, когда между СССР и США был заключен ряд соглашений по совместным работам в области кардиологии, онкологии, охране окружающей среды и по некоторым другим проблемам. Онкология при этом была одним из ведущих направлений сотрудничества. Мы сообща изучали проблемы злокачественных опухолей, создания новых лекарственных препаратов, обменивались этими препаратами. В США было передано более ста изучавшихся у нас препаратов. Оттуда мы получили около 70. Были выпущены на русском и английском языках две монографии по химиотерапии опухолей. Совместно мы занимались изучением эпидемиологии рака, анализировали тенденцию распространения рака. В результате появилась еще одна монография — «Эпидемиология рака в СССР и США». Вместе мы разрабатывали и такое направление, как проблема, связанная с предполагаемым вирусным происхождением лейкоза. В этой связи в США нами был официально передан открытый после ряда опытов с обезьянами вирус, с которым американские ученые продолжают работать и сейчас.

Однако на протяжении последних лет такое сотрудничество сокращалось. Мы стремились продолжить совместные работы и видели заинтересованность в этом американских коллег. В частности, обе стороны хотели подготовить совместную монографию под названием «10 лет сотрудничества советских и американских ученых в области онкологии». Однако это десятилетие, по сути дела, не состоялось, так как американские ученые не получали у себя разрешения на приезд в СССР. Мы стремились, но безуспешно, привлечь американцев к совместной работе в рамках объединения директоров онкологических институтов и центров Европы.

Сейчас мы готовы предложить ряд научных проблем в продолжение нашего сотрудничества. В частности, это могли бы быть такие направления, как создание новых средств и препаратов для борьбы с раком, изучение эпидемиологии и профилактики рака, методы ранней диагностики. Мы надеемся, что после встречи в верхах в Женеве, где, как известно, стороны договорились о возобновлении взаимодействия ученых-онкологов, американская сторона проявит большую активность в стремлении восстановить некогда успешно развивавшееся сотрудничество.

Добавлю, что мы работаем вместе с другими социалистическими странами по единой программе в рамках СЭВ, в ряде международных организаций: Международном агентстве по изучению рака в Лионе, Международном противораковом союзе. Имеются у нас также соглашения с Францией, Италией, Японией и другими странами. При этом мы исходим из того, что объединение усилий в борьбе с «болезнью века» имеет важное значение для достижения успеха.

Юрий **ЕФРЕМОВ**.
(АПН).

З Саламанеяй ЛЯСЬКО фотакарэспандэнт Ю. ІВАНОЎ сустрэўся ў вёсцы Цярэблішчы, што на Століншчыне. Яна не гераіня, не грамадскі дзеяч, не кіназорка, але мне зразумела, чаму затрымалася на яе твары фотакамера. У вачах жанчыны сталіся журба і радасць, дабрата і спагада, разуменне і мудрасць. Здаецца, варта дакрануцца ёй сваімі натруджанымі за доўгае жыццё рукамі, і адчуеш палёгку, спакой.

Няпростым быў лёс бабкі Салохі, як завуць яе ў вёсцы. Дзве сусветныя вайны перажыла. У мікалаеўскую страціла першага мужа, у Вялікую Айчынную—другога. Восем дзяцей выгадавала і вывела ў людзі кабета. Зараз жыве ў Цярэблішчах з унукам Фёдарам.

Д. БАБАК.

ФРАНЦУЗАЎ ЦІКАВІЦЬ ЖЫВАПІС БЕЛАРУСКІХ МАСТАКОЎ

ПАШЫРАЮЧЫ КУЛЬТУРНЫ АБМЕН

У «Галеры дэ Франс» — вядомасць музея цікавага і сучаснага. Ён супрацоўнічае з лепшымі мастакамі ва ўсім свеце. Вернісажы, што тут наладжваюцца, лічацца прэстыжнымі, папулярныя ў французаў. Гэта ў значнай меры абумоўлена тым, што крытэрыем пры выбары мастака, адбооы яго работ для паказу на выстаўцы з'яўляецца высокі прафесійны ўзровень майстра, яго творчая індывідуальнасць.

Выдавецтва «Эдысьён дэ рэгар» выдае буклеты, альбомы, праспекты, якія знаёмяць з творчасцю выдатных мастакоў і, у прыватнасці, тых, чые работы дэманстраваліся і куплены «Галеры дэ Франс». Работа музея і выдавецтва спрыяе ўзаемаразуменню, пашырэнню культурнага абмену паміж краінамі.

У мінулым месяцы па запрашэнню Усесаюзнага Агенцтва па аўтарскіх правах у Савецкім Саюзе знаходзілася дэлегацыя французскага выдавецтва «Эдысьён да рэгар». У склад яе ўваходзілі прэзідэнт выдавецтва Жазэ Альварэз, дырэктар «Галеры дэ Франс» Катрын Рэйнхорн-Ціек і галоўны рэдактар серыі савецкіх кніг па мастацтву Элен Ляpoш. Два дні госці з Францыі былі ў Мінску, куды іх прывяло жаданне бліжэй пазнаёміцца з творчасцю беларускіх мастакоў.

— Роўна год назад,—успамінае Жазэ Альварэз,— на выстаўцы ў Маскве, у Траццякоўскай галерэі, я ўпершыню ўбачыў работы беларускіх жывапісцаў. Яны зрабілі на мяне прыемнае ўражанне. Сёлета я прыехаў разам з Катрын Рэйнхорн-Ціек. Магчыма, мы дамовімся, і ў «Галеры дэ Франс» адбудзецца вернісаж каго-небудзь з беларускіх мастакоў або нават некалькіх.

У Мінску госці з Францыі пабывалі ў сталічным Палацы мастацтва, дзе зараз дэманструецца рэспубліканская выстаўка «Мы будуем камунізм».

— Ці было для вас што-небудзь незвычайнае, нечаканае ў гэтай экспазіцыі? — спытала я пасля прагляду ў Элен Ляpoш, якая часта бывае ў Савецкім Саюзе, знаёма з творчасцю многіх савецкіх мастакоў.

— Выстаўка цікавая сваёй сучаснасцю, — адказала Элен Ляpoш. — Яна дае ўяўленне аб тым, як жыве беларуская рэспубліка, хто яе сённяшнія героі. Такога не сустрэнеш ні ў якой краіне Захаду. Там мастакі аддаюць чамусьці перавагу сюжэтам з мінулага.

Працягваючы знаёмства з творчасцю беларускіх жывапісцаў, французскія госці пабывалі ў майстэрнях мастакоў Віктара Грамыкі, Гаўрылы Вашчанкі, Леаніда Шчамялёва. Яшчэ ў музеі Вялікай Айчыннай вайны яны літаральна застылі ў захапленні перад палотнамі Міхаіла Савіцкага, якія складаюць антываенны цыкл, вядомы пад назвай «Лічбы на сэрцы». Не меншую прафесійную і чалавечую цікавасць французаў у майстэрні мастака выклікалі яго работы, якія пакуль яшчэ нідзе не экспанаваліся — партрэты сына, бацькі, маці М. Савіцкага, сямейны партрэт, партрэт народнага артыста Савецкага Саюза Міхаіла Ульянава...

І зноў вайна, у бязлітасным полымі якой згарэла маладосць Міхаіла Савіцкага, памяць аб трагедыі і мужнасці народа, які перамог фашызм.

— Збіраюся пісаць пра Севастопаль. Гэта (Міхаіл Савіцкі паказаў на карціну, дзе матросы хаваюць загінуўшага таварыша), можа, адна з карцін будучай серыі. Я ж там ваяваў, у Севастопалі трапіў у палон, прайшоў фашысцкія канцлагеры. Яшчэ жывыя таварышы, разам з якімі змагаліся. Просяць успомніць, напісаць пра подзвіг севастопальцаў.

— Тэма мінулай вайны вельмі важная, яна інтэрнацыянальная, таму і мы так хвалюемся, калі глядзім вашы работы. — сказала Катрын Рэйнхорн-Ціек. — Я думаю, усё, што бачылі мы, будзе цікава і іншым французам.

Катрын Рэйнхорн-Ціек прапанавала Міхаілу Савіцкаму праз год-паўтара наладзіць яго выстаўку ў «Галеры дэ Франс». Жазэ Альварэз сказаў, што іх выдавецтва з задавальненнем выдала б альбом работ мастака. Для выстаўкі патрэбна некалькі новых карцін, а ўвогуле экспазіцыя звычайна складаецца з работ розных гадоў, розных цыклаў. Галоўнае, каб яна давала ўяўленне аб творчасці майстра, яго манеры пісаць, прафесійным узроўні, асаблівасцях і індывідуальнасці, аб тэматыцы твораў, аб тым, што яго хвалюе і што ён адлюстроўвае.

— Хацелася б, каб ваша выстаўка ў Францыі,— сказала Катрын Рэйнхорн-Ціек, звяртаючыся да Міхаіла Савіцкага, — выклікала ў гледачоў такія ж пачуцці, якія зведалі мы ў музеі, калі глядзелі «Лічбы на сэрцы». Такая выстаўка — гэта знаёмства з савецкім мастацтвам, яго асаблівасцямі. На жаль, на вялікі жаль,— падкрэсліла Катрын Рэйнхорн-Ціек,— французы вельмі дрэнна ведаюць савецкае мастацтва.

Сустрэча ў Мінску была кароткай. Але, развітваючыся, госці папрасілі абавязкова напісаць пра тое, што Мінск ім спадабаўся. Яны гаварылі:

— Мы адкрылі для сябе тут надзвычай многа карыснага, раней невядомага. Нам спадабалася архітэктура горада, новых яго раёнаў. Горад прыгожы, хаця, нам здалося, што ён ужо крыху расцягнуты, завялікі.

Жазэ Альварэз прасіў падкрэсліць, што ўсе яны былі літаральна крануты цёплым прыёмам беларусаў. «Мы не адчувалі, што знаходзімся за мяжой. У адносінах мастакоў да нас былі шчырасць і добразычлівасць. Не заўважалі наогул фальшу паміж людзьмі. Прыемная, інтэлігентная манера мастакоў паказваць свае работы. А паказваць ім ёсць што. Нават за некалькі дзён мы ўбачылі вельмі розных майстроў. Кожны з іх па-свойму цікавы, вельмі індывідуальны і самабытны. Я думаю, што наша супрацоўніцтва толькі пачынаецца. Мы зацікаўлены ў пашырэнні культурнага абмену паміж СССР і Францыяй. Мы аддадзім гэтай справе сваю энергію і часцінку сэрца».

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

ПРЫМЕРКАВАНА ДА ЮБІЛЕЮ

Да 90-годдзя з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы ў Доме літаратара адкрыта выстаўка, падрыхтаваная супрацоўнікамі Цэнтральнага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва БССР і бібліятэкі Саюза пісьменнікаў БССР. На ёй экспануюцца дакументы, творы паэта, якія ілюструюць яго жыццёвы і творчы шлях.

Шырока экспануюцца першыя кнігі К. Крапівы, выдадзеныя ў 20- 30-я гады: «Асвё», «Крапіва», «Біблія», «Байкі», «Ухабы на дарозе», «Хвядос Чырвоны нос», «Калючы строй». У іх сатырык высмейваў перажыткі мінулага, бескультур'е, кар'ерызм, падхалімства.

На выстаўцы прадстаўлены часопісы, выдадзеныя да Вялікай Айчыннай вайны: «Узвышша», «Полымя рэвалюцыі», «Беларусь», дзе друкаваліся першыя творы пісьменніка. Пра жыццё сялянства, пра вострую класавую барацьбу ў 20-я гады ў беларускай вёсцы расказвае яго раман «Мядзведзічы».

На выстаўцы экспануецца і сатырычная газета-плакат «Раздавім фашысцкую гадзіну» за 1943—1945 гады, рэдактарам якой быў К. Крапіва. Выклікаюць цікавасць наведвальнікаў шматлікія фатаграфіі, на якіх Кандрат Кандратавіч зняты з дэлегатамі I з'езда «Маладняка», з Я. Коласам, М. Танкам, А. Куляшовым, М. Лыньковым, П. Броўкам, П. Панчанкам; ёсць фатаграфіі сцэн са спектакляў, пастаўленых па п'есах К. Крапівы.

В. КАМЫШ.

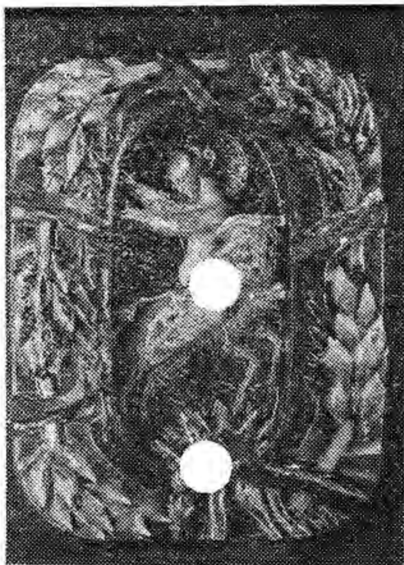
ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

ПАНО ТАМАРЫ КІРШЫНОЙ

У творчым лёсе Тамары Кіршыной няма нічога незвычайнага, хутчэй, наадварот — ён характэрны для яе пакалення.

Вучоба ў мастацкім вучылішчы, затым у інстытуце, удзел у выстаўках і работа па спецыяльнасці. Нешта падобнае маглі б расказаць пра сябе многія маладыя мастакі.

І разам з тым пры больш уважлівым разглядзе незвычайнасць усё ж ёсць. Незвычайны хуткі ўзлёт, ранняя творчая сталасць. Пэўную ролю ў яе лёсе адыграў шчаслівы выпадак.

Кампазіцыі яшчэ мала каму вядомай мастачкі прыцягнулі ўвагу майстра-манументаліста А. Кішчанкі. Гэта, безумоўна, удача. Знаёмства з работамі А. Кішчанкі, творчае асваенне яго мастацкіх прынцыпаў дазволілі маладой мастачцы хутчэй знайсці сябе, вызначыць свой уласны почырк. Наколькі меў рацыю майстар, гаворачы аб Тамары Кіршыной як аб мастаку з вялікай будучыняй, пацвярджае яе першая буйная работа — інтэр'еры кафэ «Арбат» у мінскім мікраараёне Усход. Гэта работа адразу ж увайшла ў анталогію манументальна-дэкаратыўнага мастацтва Беларусі. У ёй праявілася творчая самастойнасць мастачкі, уменне звязаць асобныя элементы агульнай задумай—можна сказаць, «архітэктурнасць» мыслення.

Увогуле, самастойнасць як рыса характару, праявілася ў Тамары Кіршыной яшчэ ў час вучобы ў Абрамцаўскім мастацка-прамысловым вучылішчы, што пад Масквой. Студэнты мастацкіх вышэйшых навучальных устаноў і вучылішчаў— гэта, як правіла, людзі, што атрымалі пачатковыя веды па мастацтву ў вялікіх гарадах. Гэта заканамерна: менавіта там канцэнтруецца інтэлектуальная энергія, там выстаўкі, музеі, тэатры, вучыць прыгажосці і само аблічча горада, архітэктурныя ансамблі, помнікі гісторыі. Тамара ж нарадзілася ў невялікім гарадку Калінкавічы, што на Гомельшчыне. Натуральна, да многага даходзіла самастойна. Але веды яе аказаліся глыбокімі.

Пасля вучылішча яна працуе на керамічнай фабрыцы ў горадзе Мазыры. Тут Тамара ўдасканальвае свае веды па тэхналогіі, збірае багаты матэрыял па народнаму мастацтву. Затым — Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут і першая буйная работа. Афармленне інтэр'ераў кафэ «Арбат» было даручана Кіршыной, тады яшчэ студэнтцы трэцяга курса аддзялення керамікі. Улічваючы складанасць аб'екта, выпадак незвычайны. Тут яна выступіла як выканаўца (генеральнае рашэнне было распрацавана раней), але з шырокімі паўнамоцтвамі — выканаўца-інтэрпрэтатар. Раскрыць сваю творчую патэнцыю і прафесійны ўзровень у такой ступені далёка не заўсёды ўдаецца студэнту нават у дыпломнай рабоце.

Што тычыцца афармлення раёна Усход у цэлым, гэта быў, бадай, першы ў рэспубліцы выпадак, калі супрацоўніцтва архітэктара і мастака пачыналася ўжо на стадыі праектавання, калі генеральнае рашэнне прадугледжвала эстэтычную арганізацыю асяроддзя. Удзел у такой рабоце быў вялікай школай для маладой мастачкі. Можна сказаць, што Тамара абараніла дыплом яшчэ да дыплома.

Цяпер Тамара працуе над манументальным пано для гасцініцы «Беларусь», якая будуецца ў сталіцы. Работа пакуль у накідах. Але нават на гэтым узроўні яна ўражвае.

Мастак расце з кожным новым творам. Не страціць у вялікіх памерах дэкаратыўную пластычнасць памагае ёй пастаянны зварот да малой пластыкі, да ўтылітарных керамічных формаў. (Кіршына — галоўны мастак Барысаўскага камбіната дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва — галоўнага вытворчага прадпрыемства Мастацкага фонду рэспублікі).

Стылістычная адметнасць работ Тамары Кіршыной — свабодная пластыка ўнутры жорсткай архітэктурнай формы — добра адчуваецца ў кампазіцыі «Дрэва жыцця».

18 медальёнаў размешчаны ў тры ярусы па ўзрастаючай: пяць, шэсць, сем. Ніжні і верхні паверх кампазіцыі — карані і крона. Ля каранёў лясныя звяры (хоць называць звярамі гэтыя добрыя істоты не зусім справядліва), у кроне — птушкі з жаночымі галовамі. Напрошваецца параўнанне з міфічнымі сірэнамі ці мудрымі птушкамі рускіх казак.

Сярэдні ярус — людзі з інструментамі ў руках, можа, музыканты, можа, майстры. Можа, гэта нараджэнне мелодыі, а можа, стварэнне скрыпкі. Гэта не так ужо і важна. Галоўнае — гэта расказ пра мелодыю, здабытую з дрэва жыцця.

Тут ёсць той дух наватарства і творчая смеласць, якія неабходны мастаку, калі ён звяртаецца да «вечных» тэм. Бо заўжды рызыкуеш некага паўтарыць ці аказацца незразуметым, калі твая трактоўка адышла занадта далёка ад стэрэатыпа.

У «Дрэве жыцця» неназойліва прысутнічае гратэск. Быццам аб сур'ёзным гаворыцца з лёгкай усмешкай. Перад намі не прытча, а казка.

Можна смела сцвярджаць, што творчасць маладога мастака стала прыметнай з'явай мастацтва Беларусі і што ад Тамары Кіршыной можна чакаць яшчэ многага. У гэтым пераконваешся пры кожнай сустрэчы з яе новымі работамі: почырк знаёмы, а змест новы.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: работы Т. КІРШЫНОЙ. Керамічная кампазіцыя; фрагмент пано «Дрэва жыцця».

У ГАСЦЯХ У НАРОДНАЙ СПЯВАЧКІ

...І Ў ПОЛІ, І НА СВЯЦЕ

Увесь час, што мы размаўлялі, мяне не пакідала нейкае дзіўнае пачуццё: якая ж яна прыгожая жанчына! Прыгожая, нягледзячы на свае семдзесят чатыры гады. Калі ж мая субяседніца заспявала, то гэтае здзіўленне і захапленне значна ўзрасло — дык яна яшчэ і маладая ў свае семдзесят чатыры! Як жа ёй так удалося? Можа лёс быў асабліва літасцівы? А можа песня, з якой не расставалася ніколі, зрабіла сваё чараўнае пераўтварэнне?

Пра Хрысціну Мясаедаву з вёскі Абчуга Крупскага раёна мне расказала збіральніца беларускага песеннага фальклору, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР Галіна Барташэвіч. Ужо шмат год Галіна Аляксандраўна ездзіць па беларускіх вёсках, сустракаецца з працаўніцамі-сялянкамі, якія захавалі ў памяці і ў сэрцы духоўную спадчыну, што перайшла да іх ад далёкіх продкаў. Хрысціна Мацвееўна — адна з іх. І, мабыць, адна з тых, хто асабліва запомніўся, зацікавіў Галіну Барташэвіч.

...Хрысціну Мацвееўну мы ўбачылі на заснежанай сцежцы ля дома: нібы адчула яна, што да яе госці збіраюцца.

Пазнаёміліся, я расказала, з якой мэтай прыехала. Ветліва, добразычліва яна запрасіла ў хату:

— Дык Галіна Аляксандраўна пра мяне помніць? Дзякуй ёй. Была яна ў нас некалькі разоў. Мяне сапраўднай артысткай зрабіла. Спярша шмат песень на магнітафон запісвала. А потым нас, чатырох спевакоў тутэйшых, запрасіла ў Мінск, каб выступілі па тэлевізару. Спачатку мы спявалі разам — учатырох. А потым я адна пела.— У голасе Хрысціны Мацвееўны гучыць заслужаны гонар. Сапраўды, яна, сялянка, якая ўсё жыццё працавала на гаспадарцы, у калгасе, і выступае перад цэлай рэспублікай, і ўжо не толькі аднавяскоўцы, а многія-многія людзі па ўсёй Беларусі глядзяць на яе і, можа, кажуць: «Добра спявае жанчына. Шчырa, прыгожа». Тут ёсць, чым ганарыцца.

— Што ж спявалі тады, у канцэрце на тэлестудыі?

Жанчыне не трэба было доўга ўспамінаць. Адказала адразу. Мабыць, тая паездка запомнілася на ўсё жыццё.

— Шмат песень спелі... «Туман ярам», «Не аддай, не аддай, мамачка, у чужы край»... Ды што тут казаць, як песні завуцца. Усё тое, што пела калісьці маці, а потым і сама на полі ці на вечарынцы, і ў Мінску паказвалі.

— Рэпертуар у вас даволі вялікі...

— Ну, то як жа... Спяваю, лічыце, з дзесяці гадоў і да сямідзесяці. Колькі памятаю сябе, дзе ішла, то заўсёды з песняй. Матка таксама была пявуння. І я. А вось браты мае — не...

Помню, у маладыя гады, калі ў хаце, у двары справімся, па вечарах гуртам збіраемся — дзеўкі, мальцы з гармонікам. Летам пойдзем у жыта: весела ўсім, нібы цэлы дзень перад тым і не працавалі. Тады не толькі спявалі, а яшчэ і скакалі. Вельмі любілі ў нас польку, кадрылю, вальс, лявоніху, падэспань. А вось узімку вячоркі былі па хатах. Знайсці іх трэба было дзеўкам. А мальцы заўсёды музыку шукалі. Ды і не трэба было доўга шукаць. Усе яны самі ўмелі граць на гармоніку, скрыпцы, барабане. І гульні розныя ведалі: «цярэшанька», «царэўна: добры вечар». Ходзім карагодам, адну дзеўку ў цэнтр ставім і спяваем:

Царэўна: добры вечар.
Баяры: на здароўе.
Царэўна: пусці ў горад.
А баяры: чаго ў горад?
Царэўна: дзевак сватаць.
Баяры: дзеўкі малы...

Але спяваць любілі не толькі, калі адпачывалі, на вечарынках. Пелі і ў полі, на працы. Жнём — пяём, аж поле дрыжыць. А яшчэ ведалі і вясноўскія, паставыя, калядныя, масленіцу. Якая пара — такія песні.

Хрысціна Мацвееўна ўспамінала маладосць, і на ...ы яе ўміхалася кожная рысачка, кожная маршчынка. Юнацтва заўсёды здаецца лепшай парой жыцця. Тым больш сёння, калі ўсё цяжкае, горкае засталося недзе далёка, адбалела, адхвалявала. Усё ўстала ...ася, дзеці выраслі, знайшлі сваё месца ў жыцці. І цяпер, седзячы ў светлай, чыста прыбранай, наскрозь сонечнай хаце Хрысціны Мясаедавай, нейкімі нават нелагічнымі здаваліся яе ўспаміны, як адразу пасля вайны будаваўся дом і столь у ім яна рабіла сама(!), невялікія пакойчыкі гарадзіла таксама сама(!), вось толькі падлогу не здолела асіліць без дапамогі. А наогул, тады прасіць не было каго: не стала ў вёсцы мужыкоў, усіх пазабірала вайна, адны бабы з дзецьмі, сярод якіх вельмі многа такіх жа, як і яна, удоў.

У сорак трэцім загінуў муж Хрысціны Мацвееўны. З той пары і стала на ўсе рукі майстар. І калі ў той жорсткі пасляваенны час разам з жанчынамі-аднавяскоўцамі запрагалася ў плуг ці ў калёсы, калі цягала бярвенні для хаты з лесу, не адзін раз успамінала перадваенныя гады. Тады новае жыццё ў вёсцы стала сапраўды рэальнай заваёвай народа, Савецкай улады, сяляне ўжо маглі ўпэўнена і спакойна працаваць, а будучыня іхніх дзяцей бачылася такой шчаслівай. Будучыню двух з чатырох дзяцей Хрысціны Мясаедавай вайна перакрэсліла сваёй бязлітаснай рукой — яны памерлі ад хваробы таксама ў сорак трэцім, адно за адным.

Карацей, лёс нарыхтаваў ёй усяго. Але тады гэта быў лёс многіх беларускіх жанчын, вельмі многіх. І, здавалася, не адтаець ужо ім душой, сэрцам, не знайсці зноў у сабе сілы радавацца, весела смяяцца, спяваць, танцаваць... Але ж не. Дзецям (тым, што засталіся) былі яшчэ больш, чым раней, патрэбныя ласка, мяккасць, пяшчота, зямлі, нібы перагарэўшай за вайну,— шчыры клопат, а жыццю — дабрыня. Такімі яны і засталіся нягледзячы ні на што, беларускія жанчыны, перажыўшыя ваеннае ліхалецце.

«Вялікая працаўніца і пявунння, якую пашукаць»,— кажуць пра Хрысціну Мясаедаву ў вёсцы. А яна яшчэ і ткачыха адмысловая.

— Ну, то ж звычайна, што ў вёсцы ткалі. І кросны ў мяне былі, але згарэлі ў вайну. Ручнікі рабілі, покрыўкі... Хочаце, пакажу.

Праз хвілінку Хрысціна Мацвееўна вярнулася з двума пакрывaламі. Разам разгарнулі адно, другое... Першае — чорна-белае. Другое — больш яркае, тут і чырвоны, і белы, і зялёны ўзор. Гледзячы на яго, я нават падумала, што гэтыя колеры і на нашым беларускім Дзяржаўным флагу нездарма: яны — народныя.

— Былі і лепшыя покрыўкі. Але іх дачка з сабой у Мінск забрала. Я вось нядаўна ездзіла да яе — да тамашніх урачоў, здароўе кепскае робіцца — дык дастала тыя покрыўкі, перагарнула, перагледзела... Яны ў яе ў шафе ляжаць. А свае — засцілаю. Сама ж рабіла. Ці прыгожыя?

Прыгожыя, вельмі прыгожыя! Як прыгожая і яна сама, і яе песні, і яе праца.

Доўга размаўлялі, а потым папрасіла Хрысціну Мацвееўну спець. Яна спачатку адмаўлялася, маўляў, зараз ужо не тое, што раней, не атрымліваецца, як у маладой. (Калі была ў дачкі ў гасцях, спявала, ды засталася вельмі незадаволенай). Але ўсё ж такі запела. Яшчэ даволі лёгка, нязмушана, горда і... артыстычна.

Спявала яна пра маладосць, пра каханне прыгожай дзяўчыны і ўдалага «козачэнькі».

— Мы тут з жанчынамі ў сябе ў вёсцы цяпер некалькі разоў ладзілі вячоркі. Канешне, гэта не тое, што калісьці было. Але вельмі хацелася ўспомніць мінулае, паказаць маладым, як прыгожа маглі адпачываць. Ездзілі з нашымі вячоркамі ў Крупкі, Барысаў. Але ж, што ні кажыце, гады нашыя немалыя, цяжка выступаць, ды яшчэ перад вялікім гуртам людзей. Вось дзяўчаткі маладзенькія — ім і спяваць.

А яны і спяваюць. Спяваюць не толькі тое, што сёння стварaецца кампазітарамі спецыяльна для сучаснай моладзі, але і чыстыя, сагрэтыя лепшымі пачуццямі жаночага сэрца старадаўнія песні сваіх бабуль.

У мясцовай дзесяцігодцы пад кіраўніцтвам выкладчыцы беларускай мовы і літаратуры Ірыны Ганчар працуе фальклорны ансамбль «Верасок». У яго складзе ў асноўным дзяўчаты-старшакласніцы. Яны таксама ладзяць свае вячоркі, праўда, звычайна гэта адбываецца на сцэне клуба ці ў школе. А песні ім перадаюць маці і бабулі. І не толькі спевы ўваходзяць у праграму такіх выступленняў: дзяўчаты займаюцца старадаўнім жано... рукадзеллем, танцуюць. ...шчэ расказваюць тым, хто прыходзіць да іх у госці, пра гісторыю бліжэйшых сёл, назвы мясцовых лясоў, палёў, урочышчаў, лугоў.... А каб ўсё гэта было пераканаўча, разам з нас...цай пастанена вядуць цікаў... краязнаўчы пошук. Дарэчы, калі я была ў абчугаўскай школе, там рыхтаваліся да адкрыцця свайго краязнаўчага музея, якое меласа быць у бліжэйшыя дні.

Наступнае выступленне «Верасок» вырашыў прымеркаваць да святкавання ў вёсцы Міжнароднага жаночага дня —Васьмае сакавіка. Хрысціна Мацвееўна, яе таваркі збіраюцца абавязкова прыйсці пaглядзець, паслухаць, ці ўсё дзяўчаты будуць рабіць, як трэба, як рабілі яны. Стрэнуцца маладосць і сталасць. Стрэнуцца пакаленні, далёкія адно ад другога па гадах, але непарыўна з'яднаныя духоўнай сувяззю, шчаслівыя і прыгожыя.

Галіна УЛІЦЁНАК.

ПРА ДЗЯЦЕЙ ХАТЫНІ

У Мінску пабываў пісьменнік з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі Манфрэд Вайнерт. Ён аўтар дванаццаці кніг прозы для дзяцей і юнацтва («Букет кветак для бацькі», «Бусел прыносіць шчасце», «Падкова вужа», «Аднойчы ноччу пасля Арэнбурга» і іншыя). На яго рабочым стале амаль завершаны рукапіс кнігі пра дзяцей Хатыні.

— Я прыехаў, каб многае ўдакладніць, у рукапісу паставіць кропкі над «і», — растлумачыў М. Вайнерт мэту свайго прыезду.

На пытанне, як ён прыйшоў да хатынскай тэмы, пісьменнік адказаў:

— Тэлебачанне ГДР прапанавала мне зрабіць для дзяцей фільм пра Хатынь. Я праглядаў кінаматэрыялы пра трагічны лёс гэтай вёскі. Мяне ўразіла лічба — 186 такіх Хатыняў на Беларусі. Я даведаўся пра лёс Іосіфа Камінскага, пра тое, што ён і некалькі хатынскіх дзяцей засталіся жывыя, убачыў дзіцячы фотаздымак Яскевіча...

Хатынь была тым пунктам, куды нямецкі госць імкнуўся трапіць найперш. Яго ўяўленне ўвогуле супала з рэальнасцю. Па кнігах, публікацыях у друку ў Хатыні ён ведаў кожную вуліцу, дзе хто жыў. Доўга нямецкі пісьменнік стаяў на месцы, дзе была хата Антона Яскевіча. Тут М. Вайнерт паклаў чырвоныя гвaздзікі. Затым госць пазнаёміўся з хатынскімі ваколіцамі.

Цёплай, дружалюбнай была гутарка нямецкага госця з сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Іванам Чыгрынавым. Натуральна, што гаворка тычылася літаратуры пра вайну. Госць, у прыватнасці, сказаў:

— У мяне вельмі многа ўражанняў ад гэтай паездкі на Беларусь: наведаў музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Літаратурны музей Якуба Коласа, радзіму Янкі Купалы — Вязынку, паглядзеў фільм «Ідзі і глядзі». Я пісаў пра Хатынь, не пабываўшы тут. Пісаў на падставе матэрыялу, атрыманага ў ГДР. У рукапісу амаль усё супадае з убачаным тут. Але многае яшчэ мне расказаў Уладзімір Яскевіч, іншыя сведкі тых далёкіх падзей, што дапамога пазбегнуць недакладнасцей. Гэта будзе кніга пра зверствы фашызму.

У школе № 24 Мінска госць выступіў перад вучнямі, азнаёміўся з экспазіцыяй музея Эрнста Тэльмана і клубам інтэрнацыянальнай дружбы імя Эрнста Тэльмана.

А. ГАРДЗІЦКІ.

НА ЗДЫМКУ: Манфрэд ВАЙНЕРТ у Мінску.
Фота М. МІНКОВІЧА.

Канцэрт мастацкай самадзейнасці ў дзень 8 Сакавіка, які адбыўся дзесяць год назад, ва універмагу ў Магілёве ўспамінаюць і сёння: на ім упершыню выступіў свой духавы аркестр. Доўга не сціхалі апладысменты, дэбютантаў не адпускалі са сцэны. Хаця рэпертуар быў і невялікі, але ў дзяўчат было натхненне, жаданне іграць, захопленасць. Цяпер канцэрты адзінага ў рэспубліцы жаночага духавога аркестра (ён на здымку) вельмі папулярныя ў аматараў музыкі.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА і У. ШУБЫ.

«ПРЭМ'ЕРА АДБЫЛАСЯ»

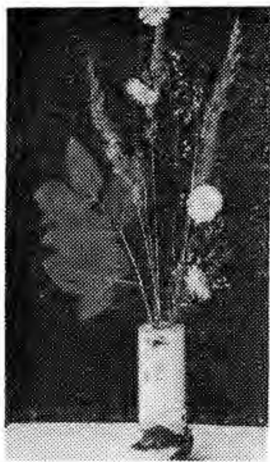
Так называецца новы цыкл творчых вечароў рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў. Распачалі яго стваральнікі спектакля «Бура» ў тэатры імя Янкі Купалы.

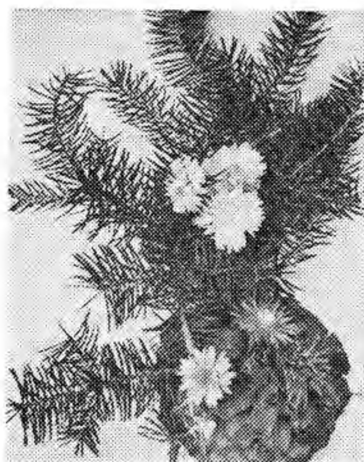
Пастаноўка гэтага шэкспіраўскага твора ажыццёўлена купалаўцамі ўпершыню ў нашай краіне, вось чаму ўдзельнікі вечара з вялікай цікавасцю слухалі выступленне галоўнага рэжысёра тэатра, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР В. Раеўскага. Пастаноўшчык расказаў, як адбывалася ўвасабленне творчай задумы новага спектакля, прадставіў тых, хто яго стварaў, пазнаёміў з планамі купалаўцаў на будучыню.

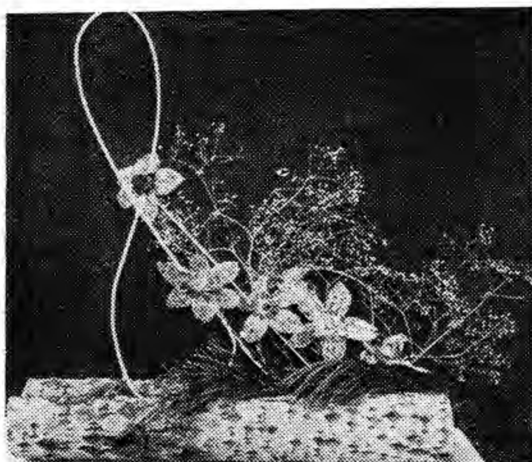
ШЧОДРАСЦЬ ТАЛЕНТУ

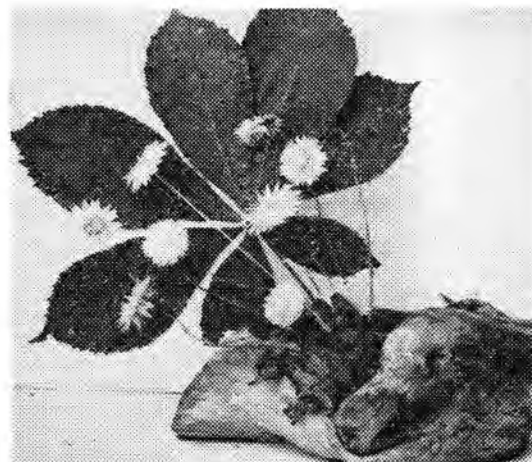
Старэйшая беларуская актрыса Вера Пола валодае яркай творчай індывідуальнасцю, бліскучым камедыйным майстэрствам. Вучаніца Е. Міровіча, яна сваё жыццё назаўсёды звязала з акадэмічным тэатрам імя Янкі Купалы.

Юбілейны вечар, прысвечаны 85-годдзю лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, народнай артысткі рэспублікі Веры Пола, адбыўся ў рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтваў. Веру Мікалаеўну горача віталі калегі-купалаўцы, прадстаўнікі тэатральнай грамадскасці рэспублікі.

У Доме настаўніка ў Мінску працавала VIII гарадская дзіцячая выстаўка «Зімні букет». У экспазіцыі было прадстаўлена 450 экспанатаў з 120 школ і пазашкольных устаноў. На ёй мы сустрэліся з экскурсаводам, кіраўніком гуртка «Прырода і фантазія» станцыі юных натуралістаў Кацярынай Новікавай.

— Усе кампазіцыі, — расказвае Кацярына Фёдараўна, — зроблены з даступных матэрыялаў. Шышкі, кавалачкі кары, галінкі дрэў, сухія кветкі і лісце ў дзіцячым уяўленні сталі «Спячай прыгажуняй», «Канарэйкамі ў клетцы», «Царствам Снежнай каралевы...» За дэкаратыўнасцю кампазіцыі заўсёды стаіць думка, тэма. «Асенняя саната», «Песні Эдварда Грыга», «Мой родны кут», «У сям'і адзінай» — так у дзіцячую фантазію ўрываецца жыццё. Прыйшла новая экскурсія. Кацярына Новікава пачала расказваць аб падборы вазы ці асновы для кампазіцыі. Дзеці глядзяць на корчык, высушаную дыню і магутнае сцябло баршчэўніка. Хто ведае, можа з гэтай выстаўкі для некага пачнецца захапленне!

НА ЗДЫМКАХ: экспанаты выстаўкі.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

ГРАЦЫЯ І ПЛАСТЫКА

Вельмі хутка яна зрабілася надзвычай папулярнай ва ўсім свеце. Ёю захапіліся людзі ўсіх узростаў. І не дзіўна, таму што рытмічная гімнастыка, або, як яе яшчэ называюць аэробіка, дае магчымасць кожнаму, нават самаму неспартыўнаму чалавеку, навучыцца валодаць сваім целам, мець добрую фізічную форму, лёгка і грацыёзна рухацца. Асабліва вабіць рытміка жанчын.

Не будзе адкрыццём сцвярджэнне, што жанчынам наогул падабаецца рухацца пад музыку. А звычка зірнуць на сябе ў люстэрка — таксама чыста жаночая «слабасць»... Саракапяцімінутныя заняткі спецыяльнымі гімнастычнымі практыкаваннямі пад гукі прыемнай мелодыі ў пэўнай ступені спалучаюць адно з другім.

Дзе і калі могуць мінчанкі займацца рытмікай? Можна дома, у кампаніі вядомых спартсменаў: дастаткова толькі ў пэўны час націснуць кнопку свайго тэлевізара. Многія ж аддаюць перавагу заняткам у спецыяльных секцыях і групах, якія арганізаваны на стадыёнах і ў спорткомплексах, фізкультурна-аздараўленчых камбінатах. Цяпер у Мінску дзейнічае звыш 600 груп, у якіх займаецца каля 15 тысяч прыхільнікаў рытмічнай гімнастыкі. Што ж датычыцца часу, то тут заўсёды ёсць магчымасць кожнаму выбіраць зручны для сябе варыянт: зранку, днём або ўвечары.

У 1984 годзе былі арганізаваны групы рытмікі пры Палацы культуры Мінскага аб'яднання вылічальнай тэхнікі. «Першымі адгукнуліся на запрашэнне маладыя дзяўчаты,— расказвае трэнер Алена Харанека.— І гэта натуральна: моладзі заўсёды імпануе рух, сучасныя рытмы, у суправаджэнні якіх праводзяцца заняткі». А як жа жанчыны больш сталага ўзросту? «Неўзабаве прыйшлі і старэйшыя,— працягвае размову мая суразмоўніца. — Розныя, непадобныя, але кожная хоча быць грацыёзнай і здаровай, нягледзячы на ўзрост. Дарэчы, цяпер іх амаль трэць усяго саставу. Безумоўна, не ва ўсіх адразу ўсё атрымліваецца. Але некаторыя даюць яшчэ фору маладым. Вось як, напрыклад, Тамара Чарняхоўская».

Я і сама ўжо звярнула ўвагу на гэтую спрытную маладжавую жанчыну, што з усмешкай і прыметным задавальненнем выконвала практыкаванні. Да яе першай і падышла пасля заняткаў. Тамара Мікалаеўна працуе начальнікам лабараторыі на аб'яднанні. Вось ужо другі год тройчы на тыдзень пасля работы прыходзіць у групу рытмікі.

«Гэта сапраўдная радасць! — лічыць жанчына. — Цудоўна падабраная музыка падымае настрой. Атрымліваеш такі зарад бадзёрасці, што пасля заняткаў усе хатнія работы ідуць хутчэй і весялей. А мае дамачадцы ўжо добра ведаюць расклад заняткаў і нават сочаць за тым, каб я іх не прапускала».

«Мне таксама вельмі падабаецца хадзіць на заняткі. Ужо само адчуванне, што ты ў калектыве, з сяброўкамі, вызывае прыемныя эмоцыі. І для здароўя жанчын карысць вялікая, гэта як урач гавару,— уступае ў размову Раіса Вусніч. — Я раю ўсім сваім знаёмым і пацыенткам не адседжвацца перад тэлевізарам у мяккім крэсле, а ісці ў гімнастычныя групы».

Марыя Харытановіч, якая таксама працуе ў Мінскім аб'яднанні вылічальнай тэхнікі, займаецца рытмікай каля года. «Магчыма, тэрмін і невялікі,— гаворыць яна,— але змены ў сабе бачу адчувальныя. Збавілася, думаю назусім, ад каварнага радыкуліту. Заўважаю, многія жанчыны нашы сталі больш стройнымі, сочаць за паставай. Мы пасябравалі, пасля заняткаў нярэдка затрымліваемся, шмат чаму вучымся адна ў адной, абменьваемся рэцэптамі сваіх «фірменных» страў, нават абноўкі сюды прыносім. У нас своеасаблівы жаночы клуб», — смяецца Марыя Пятроўна.

Жанчыны шчыра дзяліліся сваімі ўражаннямі, запрашалі ў секцыю... Па-рознаму прыйшлі яны сюды: выпадкова і з пэўнай мэтай, адны зусім нядаўна, іншыя ўжо лічацца ветэранамі. Але ўсе аднадушныя ў меркаванні: сучасная жанчына не павінна замыкацца толькі ў хатніх клопатах. У яе ёсць прафесія, любімая справа. У яе заўсёды ёсць час і магчымасць цікава, разнастайна, карысна адпачываць. А значыць — знайсці сорак пяць мінут на рытміку.

Алена АНАНІЧ.

НА ЗДЫМКУ: у аматараў рытмікі заўсёды выдатны настрой.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ТАЙНЫ СТАРАЖЫТНЫХ ЗВЫЧАЯЎ

Вось ужо некалькі год экспедыцыі навуковых супрацоўнікаў, аспірантаў і студэнтаў Інстытута славяназнаўства і балканістыкі АН СССР, Маскоўскага і Беларускага універсітэтаў, іншых навуковых і навучальных устаноў краіны выязджаюць у розныя пункты беларускага і ўкраінскага Палесся, Бранскай вобласці для збору матэрыялаў па духоўнай спадчыне палешукоў — людзей адметнай культуры, багатых фальклорных традыцый, своеасаблівага жыццёвага ўкладу, звычаяў і вераванняў. У 1980 годзе была складзена зводная праграма ПЭЛА, згодна з якой павінны будуць даследавацца каля 160 населеных пунктаў Палесся. У студзені-лютым у Кобрынскім і Маларыцкім раёнах працавалі дзве экспедыцыі МДУ і БДУ па збору матэрыялаў для унікальнага этналінгвістычнага атласа.

— Работы наперадзе яшчэ вельмі многа, — сказаў навуковы супрацоўнік фальклорна-дыялекталагічнай лабараторыі філфака БДУ, кандыдат філалагічных навук Н. Антропаў. — Складанасць не толькі ў тым, каб сабраць матэрыялы, для чаго трэба будзе скласці многія тысячы картак. Галоўнае — сістэматызаваць атрыманыя дадзеныя. Думаецца, год праз дзесяць можна будзе ўжо даволі пэўна гаварыць аб Палескім этналінгвістычным атласе як аб навуковым факце, які не мае прэцэдэнтаў. Гэты атлас раскажа аб звычаях і жыццёвым укладзе жыхароў Палесся, дасць навуковае тлумачэнне многім традыцыям і абрадам, што захаваліся да нашага часу.

Пакуль жа асноўная задача даследчыкаў — завяршыць суцэльнае абследаванне населеных пунктаў. З гэтай мэтай у БДУ, як і ў Маскоўскім універсітэце, створаны спецсемінар, навучэнцы якога ўключыліся ў работу над атласам.

Д. ПАДБЯРЭЗСКІ.

СЛУЦКАЯ КУЗНЯ

У Слуцку, які мае амаль 900-гадовы ўзрост, праводзіліся археалагічныя раскопкі. У пласце XII стагоддзя быў выяўлены зруб памерамі 3,4×3,5 метра, сечаны з хваёвага бярвення таўшчынёю 14—16 сантыметраў. У куце гэтай пабудовы мелася печ — камянка. Самым цікавым было тое, што пры расчыстцы была выяўлена вялікая колькасць жалезных вырабаў, знойдзены паўфабрыкаты і адходы металаапрацоўчага рамяства. На нашу думку, раскапаны зруб з'яўляецца кузняй. Што ж выраблялі слуцкія кавалі 800 гадоў назад?

Знойдзены замкі, ключы, ланцуг, конскія путы, дзвярныя ручкі і клямкі, прабоі, цвікі, вядзёрныя дужкі і вушкі да катлоў, рыбалоўныя кручкі, лучнік, патэльні і нават качарга. Карацей кажучы, выраблялі ўсё, што карысталася попытам у штодзённым жыцці.

Наканечнікі дзіды, дроціка, стрэлаў, уток пад кап'ё, шпоры, цуглі сведчаць, што жыхары Слуцка дбалі пра сваю бяспеку і ў час навалы маглі пастаяць за сябе. Дарэчы, на карысць гэтай думкі сведчыць і магутны абарончы вал шырынёю больш за 20 метраў, які таксама быў выяўлены ў час раскопак.

Але перш за ўсё нашых продкаў цікавіла мірная праца. Таму і выраблялі слуцкія кавалі пераважна зубілы, долаты, нажы і нажніцы, косы і сярпы.

Л. КАЛЯДЗІНСКІ,
археолаг.

ЗАГАВАРЫЛА ДРЭВА

Калі праходзіш міма кінатэатра «Перамога» ў Оршы, міжволі спыняеш увагу на драўляных скульптурах. Вось веселуны-музыкі. Глядзіш на іх і быццам чуеш жартоўную беларускую мелодыю. Побач да дрэва прытуліўся Несцерка. Тут жа — пастаць упэўненага ў сабе пана суддзі, на паклон да якога прыйшоў бядняк. Як сімвал народнай мужнасці ўспрымаюцца вобразы дзеда Талаша, салдата і салдаткі. Усё гэта зроблена з дрэва. А «загаварыць» яго прымусілі ўмелыя рукі народных майстроў С. Шаўрова, С. Цішкова і М. Прулнікава.

Работы Сямёна Шаўрова экспанаваліся на выстаўках у Віцебску, Мінску. Нягледзячы на свой сталы ўзрост, ён выканаў для завода, на якім працаваў, незвычайную «галерэю». У ёй — драўляныя барэльефы розных звяроў, якія сустракаюцца на тэрыторыі Беларусі.

Менавіта пасля знаёмства з работамі Шаўрова захапіўся разьбой па дрэву малады рабочы Цішкоў.

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 385